

BEKÖSZÖNTŐ

Napjaink politikai társadalmi életében az egyik leggyakrabban elhangzó szó az önszerveződés. Ez a szó a múlt központilag eltervezett és irányított társadalmi szerveződései helyett, az emberek kisebb csoportjai, közös érdekein alapuló, maguk kezdeményezte közösségei létrehozásának szükségességét fejezik ki. Politikai program egyetlen szóba sűrítve. A térképeket szerető szakemberek egy kis csoportja, még e program meghirdetése előtt egymásra talált és elhatározta a Magyar Térképbarátok Körének megalakítását 1985-ben. A baráti kör rendszeresen találkozott, hallgatott meg gyakran még tiltottnak tekintett témákról előadást és tagjai boldogan cserélték ki egymás közt valaha beszolgáltatásra ítélt térképeiket. Jól érezték magukat a tagok a baráti körben, szívesen és örömmel vettek részt ennek munkájában.

A politikai, társadalmi változások azonban szükségszerűen a korábbi szűkkörű szervezet feladását, jogilag elismert társadalmi szervezetté való átalakítását igényelték. 1991. október 24-én megalakult az új szervezet, a Magyar Térképbarátok Társulata. Tagsága még közel azonos a Baráti Kör tagságával, de tervei már messzebb tekintők. Országos hálózatot képzelünk el az egyetemek, főiskolák vonzáskörzeteiben. A térkép ugyanis nagyon sok embernek munkaeszköze, szabadidő eltöltésében társa, vagy egyszerűen szeretetének, hobbijának tárgya. Ezt a három, gyakran egymást átfedő térképhasználati módot kihasználva szeretnénk minél több "térképszerűt" megnyerni Társaságunk tagjának.

A térképek világa csodálatos és szinte kimeríthetetlen világ. A csillagos égtől a barlangok mélyéig, a földtani középkor egy-egy korszakától a madárvándorlások útvonaláig, a kataszteri térkép birtokhatár ábrázolásától az országhatárok történelmi változásáig végtelen sok témát lehet a térképen bemutatni.

A sokféle témát, ha nem is ennyire változatosan, de többféle rajzhordozó anyagon dolgozták fel. Vésték térképet kőbe, festettek bőrre, koporsófedélre, rajzoltak papírra és újabban a tévé képernyőjén jelenítik meg.

A témák végtelensége, az ábrázolás, a megjelenítés sokfélesége mögött a térképhasználó és szerető emberek sokasága áll. Ennek a sokaságnak egy kis részét szeretnénk megnyerni közös tulajdonságunk és érdekünk kiteljesítésére. A közös tulajdonságunk, hogy szeretjük a térképeket, közös érdekünk, hogy minél több és szebb térképpel találkozhassunk, minél többet tudhassunk meg erről az elbűvölő világról.

Az ausztráliai tájfutók jelmondata: Fogj egy térképet és fuss! A Magyar Térképbarátok Társulata tagjai számára más jelmondatot javaslok: Fogj egy térképet és keress egy másik térképkedvelőt. Növekvő létszámmal, lelkes, céljainkat elfogadó társakkal tudjuk ugyanis csak társadalmilag is elismertetni amit mi mindannyian tudunk és meggyőződésünk is; a térkép nélkülözhetetlen és fontos része nemcsak a mi életünknek, de a társadalom életének is.

Dr. Papp-Váry Árpád
elnök

A MAGYAR TÉRKÉPBARÁTOK TÁRSULATA ALAPSZABÁLYA

A Magyar Térképbarátok Társulata (a továbbiakban: Társulat) a térképek barátai, gyűjtői általános társadalmi érdekei érvényre juttatására, szakmai-tudományos együttműködésre és ismeretterjesztésre létrehozott, önkormányzati elveken alapuló, nyilvántartott tagsággal rendelkező társadalmi szervezet.

I. A TÁRSULAT ADATAI:

A társulat neve: Magyar Térképbarátok Társulata
A társulat székhelye: Budapest, Roham u. 3. 1013
A társulat működése a Magyar Köztársaság területére terjed ki.
A társulat alapítási éve: 1991.
A társulat pecsétje: kör alakban a társulat neve és a megalakulás éve.
A társulat jogi személy.

II. A TÁRSULAT FELADATAI:

A társulat célját különösen a következő eszközökkel valósítja meg:

- a.) megrendezi a társulat közgyűlését,
- b.) előadásokat, térképolvasási- és használati gyakorlatokat szervez,
- c.) jogszabályok alkotását kezdeményezi és véleményt nyilvánít a jogszabályok tervezeteiről,
- d.) kiadja a társulat folyóiratát és egyéb szakmai, ismeretterjesztő kiadói tevékenységet folytat,
- e.) javaslatokat tesz a térkép kultúra fejlesztésére,
- f.) együttműködik más szervezetekkel,
- g.) nemzetközi kapcsolatokat tart fenn külföldi hasonló szervezetekkel,
- h.) ápolja a magyar térképtörténet emlékeit,
- i.) előmozdítja az iskolai térkép használatot és gyakorlatot, az írott és elektronikus sajtó útján népszerűsíti a térképek hasznosságát, fontosságát,
- j.) közreműködik a tagok kedvezményes áru térkép és kiadvány beszerzésében.

III. A TÁRSULAT GAZDÁLKODÁSA

- 1.) A társulat éves költségvetési terv alapján gazdálkodik.
Bevételei:
  - a.) tagdíjak,
  - b.) magán- és jogi személyek támogatásai,
  - c.) alapítványok és közérdekű célú kötelezettségvállalások,
  - d.) rendezvénydíjak,
  - e.) reklámbevételek,
  - f.) gazdasági-, vállalkozási tevékenység bevételei,

- g.) egyéb bevételek.
- 2.) A társulat vagyona:
    - a.) készpénz, vagy erre szóló követelés,
    - b.) értékpapírok,
    - c.) ingatlan és ingó vagyon.
  - 3.) A társulat bevételeivel önállóan gazdálkodik, tartozásaiért saját vagyonával felel.
A tagok a társulat tartozásaiért a befizetett tagdíjon túlmenően saját vagyonukkal nem felelnek.
  - 4.) A társulat – céljai megvalósítása gazdasági feltételeinek biztosítása érdekében – vállalkozási tevékenységet is folytathat.

IV. A TÁRSULAT TAGJAI

- 1.) A társulat tagsága egyéni tagokból (természetes személyek) és jogi személyekből áll.
- 2.) Egyéni tagok a rendes és tiszteleti tagok.
- 3.) A jogi személyi tagok azok a szervezetek, amelyek csatlakozási szándékukat és együttműködési készségüket erre jogosult szerveik útján kinyilvánították és a társulat tagfelvételére feljogosított szerve ezt elfogadja.
- 4.) Rendes tagok azok, akiket a társulat erre feljogosított szerve a tagok sorába felvesz.
- 5.) Tiszteleti tagok azok, akiket a társulat elnöksége javaslatára alapján a közgyűlés tiszteleti taggá választ.
- 6.) A rendes tagok felvétele belépési nyilatkozat alapján a társulat erre feljogosított szervének a joga. A felvételt megtagadó határozat ellen a társulat elnökségéhez lehet fellebbezni.
- 7.) A tiszteleti tagságot a társulat elnökségének javaslatára alapján a közgyűlés adományozza olyan hazai vagy külföldi személyeknek, akik a térkép kultúra ápolása, terjesztése terén kimagasló tevékenységet végeznek és a társulat működését támogatják.
- 8.) A jogi személyek – az általános tagsági jogokat meghaladó – jogait és kötelezettségeit a társulat és a szervezet közötti megállapodás szabályozza.
- 9.) Az egyéni tag jogai:
  - a.) szavazati joggal résztvehet a társulat közgyűlésén,
  - b.) a társulat bármely tisztségére megválasztható (kivéve, ha nem magyar állampolgár),
  - c.) javaslatokat és indítványokat tehet, továbbá panasszal, felszólalással és fellebbezéssel fordulhat a társulat illetékes szervéhez,
  - d.) részt vehet a társulat rendezvényein,
  - e.) igénybe veheti a társulat által nyújtott kedvezményeket.
- 10.) Az egyéni tag kötelezettsége, hogy közreműködjen a társulat céljainak megvalósításában, megtartsa az alapszabály rendelkezéseit, és – a tiszteleti tagokat kivéve – fizesse a tagdíjat.
- 11.) A tagság megszűnik:
  - a.) kilépéssel,
  - b.) törléssel,

- c.) elhalálozással,
  - d.) jogi személy tag esetén a szervezet megszűntetésével,
  - e.) tiszteletbeli tag esetén a cím visszavonásával, vagy visszaadásával.
- 12.) A tag a társulattól írásbeli bejelentéssel bármikor kiléphet.
  - 13.) Azt a tagot, aki az előírt tagsági díjjal egy évnél tovább hátralékban van és azt írásbeli felszólítás ellenére sem rendezi, vagy a 10. pontban meghatározott egyéb kötelezettségeit súlyosan megsérti, a társulat tagfelvétellel jogosult szerve a tagok sorából törölni.
  - 14.) A törlést kimondó határozat ellen, annak kézhezvételétől számított 15 napon belül halasztó hatályú fellebbezésnek van helye a társulat elnökségéhez.
  - 15.) A tiszteletbeli tagságot az elnökség javaslata alapján a közgyűlés visszavonhatja, ha a tiszteleti tag erre méltatlanná válik. Az ilyen határozat ellen fellebbezésnek nincs helye.

V. A TÁRSULAT SZERVEI

- a.) Közgyűlés
- b.) Elnökség
- c.) Tiszteletbeli Elnökség
- d.) Bizottságok

a.) Közgyűlés

- 1.) A Közgyűlés a társulat legfelsőbb szerve.
- 2.) A társulat közgyűlésére legalább kétévencévenként kerül sor, összehívását az elnök kezdeményezi legalább egy hónappal korábban a megállapított időpontnál. A meghívóban fel kell tüntetni a közgyűlés idejét, helyét és napirendjét.
- 3.) A közgyűlésen a rendes tagok, ill. jogi személynél a képvisellel megbízott személy egy szavazattal rendelkezik.
- 4.) A közgyűlést össze kell hívni akkor is, ha azt a bíróság elrendeli, illetve a rendes és jogi tagok több, mint egyharmada az ok és cél megjelölésével kéri, vagy az elnökség, vagy ellenőrző bizottság indítványozza.
- 5.) A közgyűlés határozatképes, ha a tagok legalább 25 %-a jelen van. Határozataihoz a jelenlévők többségének szavazata szükséges. Szavazategyenlőség esetén a javaslatot el kell vetni. A határozathozatal nyílt szavazással történik, kivéve, ha legalább a jelenlévő tagok egyharmada titkos szavazást kér.
- 6.) A közgyűlés összehívásáról, lebonyolításáról a meghívandók jegyzékéről az Elnökség gondoskodik.
- 7.) Ha a közgyűlés az eredeti időpontjától számított egy órán belül nem válik határozatképesé, a közgyűlést el kell halasztani és 14–30 napon belül újra össze kell hívni. Az ismételt összehívott közgyűlés az eredeti napirendben szereplő kérdésekben a megjelentek számára tekintet nélkül határozatképes.
- 8.) A közgyűlésről jegyzőkönyvet kell vezetni.

b.) Elnökség

- 1.) A közgyűlések között a társulat legfőbb vezető, ügyintéző szerve az elnökség.
- 2.) Az elnökség a közgyűlés által 4 évre, tisztség szerint megválasztott 5–9 tagú testület, mely elnökből, főtitkárból és tagokból áll, az elnökség munkáját az elnök irányítja.
- 3.) Az elnökség
  - a.) összehívja a közgyűlést,
  - b.) irányítja és szervezi a társulat folyamatos működését,
  - c.) gondoskodik a közgyűlés határozatainak végrehajtásáról,
  - d.) megválasztja - az ellenőrző bizottság kivételével - a társulat bizottságait és ellenőrzi ezek működését,
  - e.) határoz a közgyűlés által alapított díjak odaítéléséről,
  - f.) javaslatot tesz a tiszteletbeli elnökség tagjaira,
  - g.) javaslatot tesz a tiszteleti tagság adományozására,
  - h.) dönt minden olyan kérdésben, ami nem tartozik a Közgyűlés kizárólagos hatáskörébe.
- 4.) Az elnökség üléseit szükség szerint, de legalább fél-évente tartja.
Az ülések összehívásáról és előkészítéséről a főtitkár gondoskodik.
- 5.) Az elnökség ügyrendjét maga alakítja ki.

c.) Tiszteletbeli Elnökség

A társulat legfőbb szakmai, köztisztviselésben álló rendes vagy tiszteletbeli tagjainak az elnökség által javasolt, a közgyűlés által felkért és választott testülete.

Javaslaikkal, észrevételeikkel vagy bármilyen kérdésben közvetlenül az elnökséggel, s annak elnökével vannak kapcsolatban. Az elnök felkérésére bármely tagja képviselheti a társulatot és nyilatkozhat annak nevében.

d.) Bizottságok

A társulat elnöksége - az ellenőrző bizottság kivételével - az érdemi tevékenység elősegítése a szakmai döntések megalapozottságának biztosítása érdekében kijelöli a társulat bizottságait. A bizottságok ügyrendjüket önmaguk alakítják ki.

VI. A TÁRSULAT TISZTSÉGVISELŐI

- 1.) A társulat elnöke jogosult a társulat képviseletére – vezeti a közgyűlést és elnökség üléseit – ellátja a közgyűlés, illetve az elnökség által rábízott feladatokat.
  - a.) jogosult a társulat képviseletére,
  - b.) vezeti a közgyűlést és az elnökség üléseit,
  - c.) ellátja a közgyűlés, illetve az elnökség által rábízott feladatokat.
- 2.) Az elnököt akadályoztatása esetén a főtitkár, illetve az általa megbízott tag képviseli.

3.) A főtitkár

- a.) a közgyűlés és az elnökség határozatainak megfelelően folyamatosan intézi a társulat ügyeit,
- b.) kapcsolatot tart más szervezetekkel,
- c.) munkáltatói jogokat gyakorol a társulat alkalmazottaival szemben,
- d.) az elnökség által erre feljogosított személlyel együtt utalványozási jogkört gyakorol,
- e.) felel és szervezi a társulat működésével, szolgáltatásaival, gazdasági tevékenységével és ügyviteli munkájával kapcsolatos feladatokat.

VII. ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG

- 1.) Az ellenőrző bizottság 3–5 tagját a közgyűlés 4 évre választja;
  - a.) figyelemmel kíséri a társulat alapszabályszerű működését,
  - b.) ellenőrzi a társulat pénzügyi gazdálkodását, megvizsgálja a társulat zárszámadását (mérlegét),

- 2.) Az ellenőrző bizottság a megválasztását követő ülésen saját tagjai sorából megválasztja elnökét.
- 3.) Az elnökség tagja nem lehet tagja az EB-nek.
- 4.) Az EB megállapításai és javaslatai alapján a társulat elnöksége köteles a megfelelő intézkedéseket megtenni, annak végrehajtását ellenőrizni és mindenről az EB-nek beszámolni.
- 5.) Az EB tevékenységéről jelentést tesz a közgyűlésnek.
- 6.) Az EB az üléseit szükség szerint, de legalább évente kétszer tartja. Összehívásáról annak elnöke gondoskodik.
- 7.) Működésének szabályait maga alakítja ki.

VIII. ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

Az alapszabályban nem szabályozott kérdésekben az egyetemesi jogról szóló 1989. évi II. törvényben foglaltak az irányadók. Az Alapszabályt a Társulat Közgyűlése 1991. október 24-én fogadta el, rendelkezései e naptól lépnek hatályba.

Cartographica Hungarica

Új térképtörténeti magazin indult útjára. Első száma 52 oldalon, színes borítóban jelent meg 1992. február elején. Mintegy 70 térkép, térképrészlet, veduta, köztük egy tucatnyi szövegek közötti és egy nagy méretű mellékelt unicus, vagyis egyetlenegy példányban létező térkép facsimile nyomatával a képes folyóirat illusztrálása gazdagabb már nem lehet.

Már-már pazarlás ez a képzőn, a félévenkénti kiadás ilyen indítással egyszerűen nem fokozható. A tanulmányokból ezúttal három hazánkfi írását emelem ki, Szántai Lajos (Párizs) egy a Zsámboki 1571. évi térképe nyomán készített ismeretlen nyomatot mutat be, amelyet ő hajtott fel, Szathmáry Tibor (Olaszország) 12 lapos unicusait, közte Magyarország legrégebbi térképnymatát elemzi, Gróf László (Oxford) pedig Ortelius atlaszlapjainak Magyarországot ábrázoló példányait rendezi sorba. Az unicusok sorát a bánhidai Turul-émlékmű kálváriájának ismertetése oldotta fel. A képes magazin totumfaktuma Szathmáry Tibor, a kiadó és szerkesztő, aki már egyszer tanújelét adta áldozat-

készségének, amikor DESCRIPTIO HUNGARIAE-ját, pazar színekben pompázó térképalbumát ugyancsak egymaga kiadta. Folyóirata elsősorban a magyar vonatkozású térképnymatok kereskedői és gyűjtői részére készült, de kétségtelenül a térképi hungarikumok kutatói és a térképbarátok teljes örömeire és gyönyörűségére szolgál. A következő számokban remélhetőleg a hazai szerzők is bemutatkozhatnak, hogy ez a szép magazin igazán nemzetközi térképészettörténeti magazinná váljon.

A Cartographica Hungarica első számáért a kiadónak szívből gratulálunk, és a további munkájához sok sikert kívánunk.

Hrenkó Pál

(A kiadvány megvásárolható a Bagoly antikváriumban, 1052 V áci u. 28.)

Amerika – térkép

Amerika felfedezésének 500. évfordulójára az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Térképtudományi Tanszékén elkészült az első nyomtatott térkép hasonmása, mely az Újvilágot önálló földrészként ábrázolja. Sebastian Münster 1540-ben Bâselben megjelent térképét a korabeli térképkészítési folyamat hű utánzásával – a papírgyártástól a nyomtatásig – sikerült eredeti szépségében újjáalkotni. A térképeket fametszetről kézzel nyomtatjuk kézi merítésű,

különleges archív minőségű papírra. A korlátozott példányszámú kiadvány a világon egyedülálló magas színvonalon kelti életre a térképkészítés művészetét.

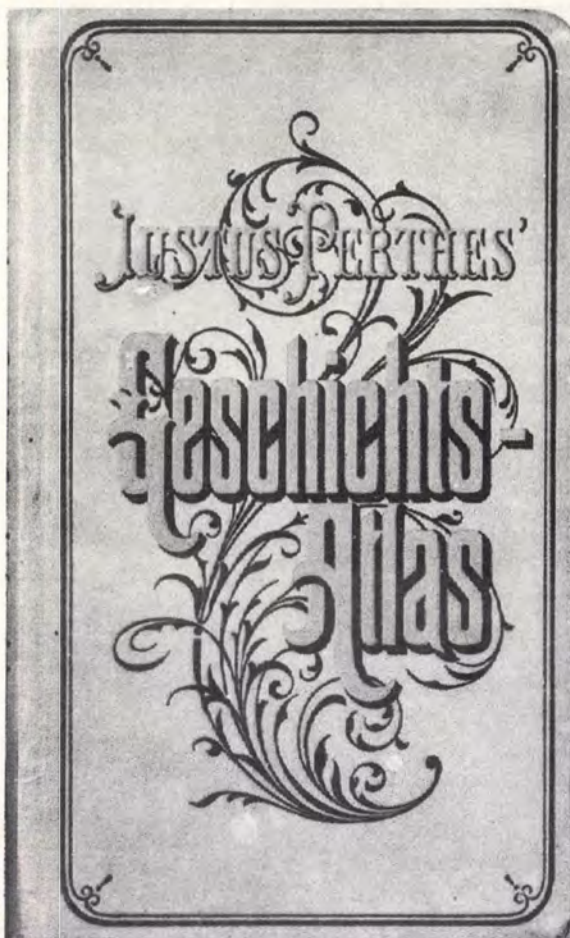
Információ és előjegyzés (MTT-tagok számára 25-50 % kedvezmény): Dr. Török Zsolt, ELTE Térképtudományi Tanszék, Budapest, Ludovika u. 2., tel: 1342-785, fax: 1187-952.

CARTE | NEUESTER
GEOGRAPHIQUE | PLAN
DE | VON

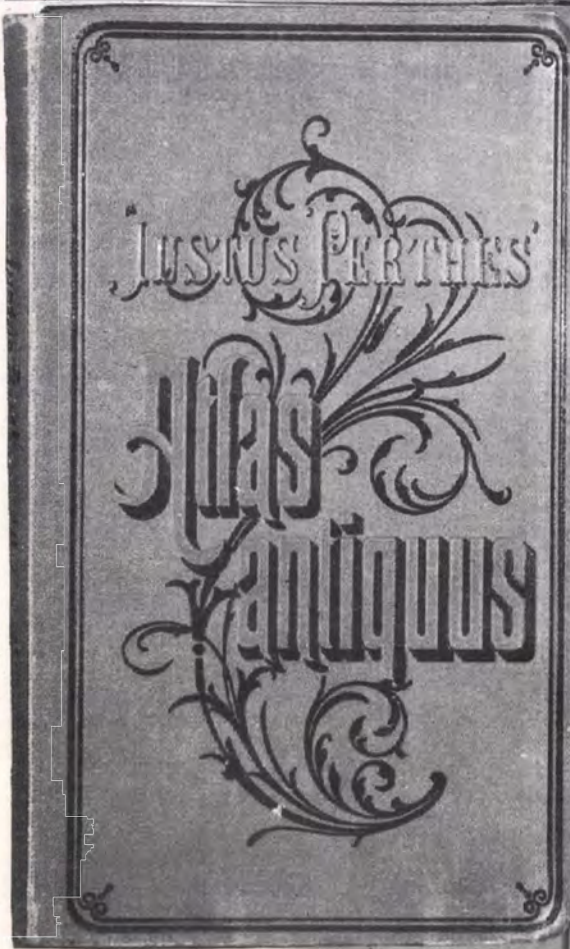
BUDAPEST

LEGUJABB TÉRKÉPE

1909

Ára 70 fillér.

Bartók Béla

Index tabularum.

Tab. 1. Orbis terrarum. Ptolemaei orbis.
.. 2. Tabula Peutingeriana.
.. 3. Aegyptus.
.. 4. Palaestina. Canaan. Hierosolyma.
.. 5. Regna antiquissima orientis.
.. 6. Coloniae veteres. Graecia magna cum Sicilia. Cyprus.
.. 7. Asia minor. Lycia.
.. 8. Persia.
.. 9. India.
.. 10. Terrae Haemo adiacentes.
.. 11. Graecia.
.. 12. Insulae Maris Aegaei.
.. 13. Italia superior.
.. 14. Italia inferior.
.. 15. Latium. Campania.
.. 16. Imperium Romanum. Limes. Vallis Pii et Hadriani.
.. 17. Hispania.
.. 18. Africa septentrionalis.
.. 19. Gallia.
.. 20. Britannia.
.. 21. Germania.
.. 22. Athenae.
.. 23. Roma. Fora imperatoria.
.. 24. Tabellae: Mycenae. Olympia. Carthago. Syracusae.
Alexandria. Tyrus. Troia. Pergamum.

ÚTMUTATÓ

TELJES UTCAJEGYZÉKKEL, NAPIRENDDDEL

KOGUTOWICZ:

BUDAPEST

SZÉKESFŐVÁROS EGÉSZ TERÜLETÉNEK
TÉRKÉPÉHEZ.

Ára a térképpel együtt 1 korona 40 fillér.

KIADJA A

MAGYAR FÖLDRAJZI INTÉZET R.-T.
V. RUDOLF-RAKPART 8.

KOGUTOWICZ

BUDAPEST

SZÉKESFŐVÁROS
EGÉSZ TERÜLETÉNEK
TÉRKÉPE

AZ UTCÁK ÉS TEREK BETÜSOROS
JEGYZÉKÉVEL

TOLDI LAJOS
Könyvkereskedés
Budapest, II. Rákóczi u. 2.

1910.

Felhuzatlanul 1 K 40f, bádogleccsel 2 K.
Vászonra vonva, tokban 3 K 40f, faléccsel 4 K 40f.

BUDAPEST
A MAGYAR FÖLDRAJZI INTÉZET R.-T.
KIADÁSA.

Ára 1 korona 40 fillér.

11ère édition

Copyright 1928 by
Neuer Deutscher Verlag Willy Münsberg, Berlin W 8, Wilhelmstraße 41
Succursales:
Moscou: Neuer Deutscher Verlag, Tverskaja Zamkatska 3
Vienne: Neuer Deutscher Verlag, Bauernmarkt 1
Zürich: Neuer Deutscher Verlag, Gerbergasse 9

Printed in Germany

GUIDE À TRAVERS L'UNION SOVIÉTIQUE

Édition complète

Par A. Radó

Publié par la
Société pour les relations culturelles
entre l'URSS et l'étranger

Berlin 1928

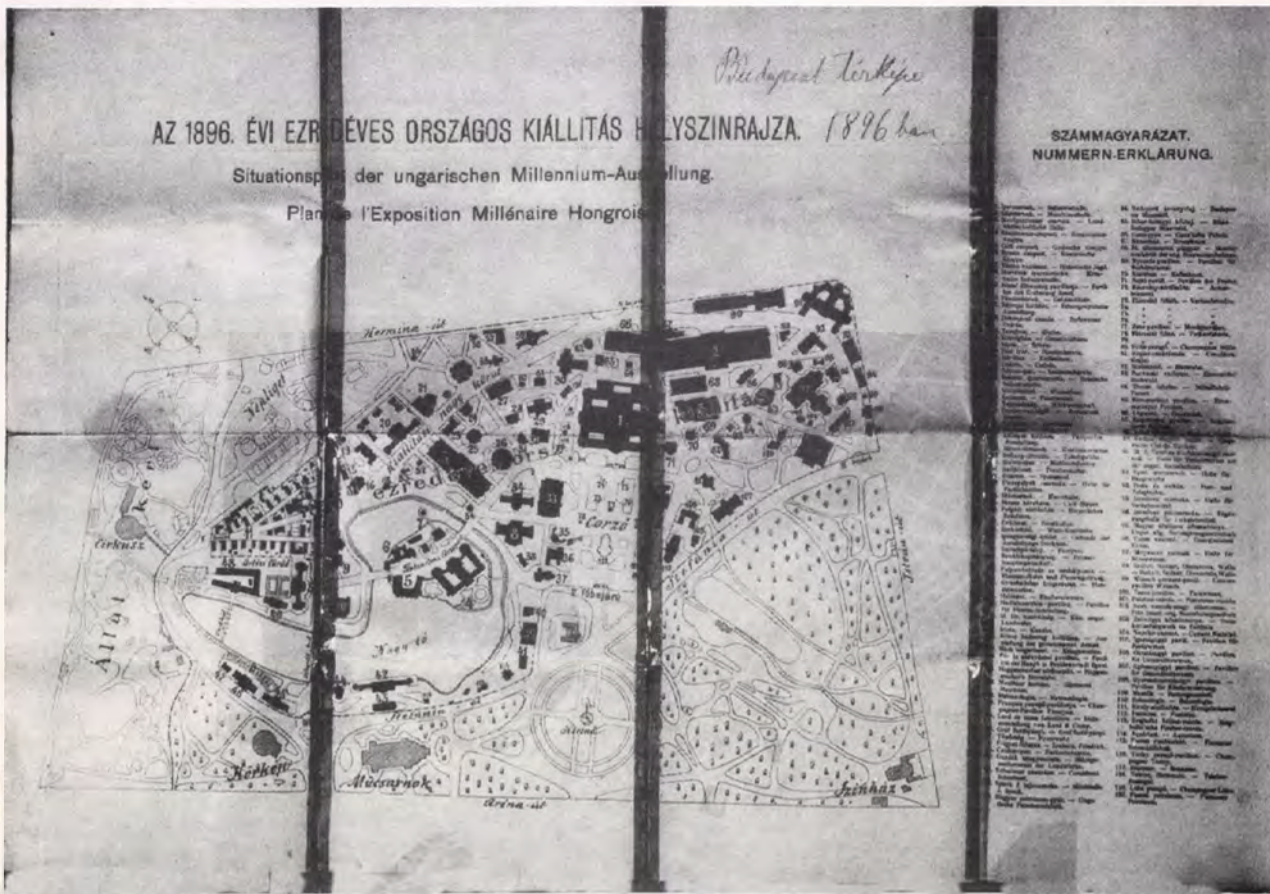
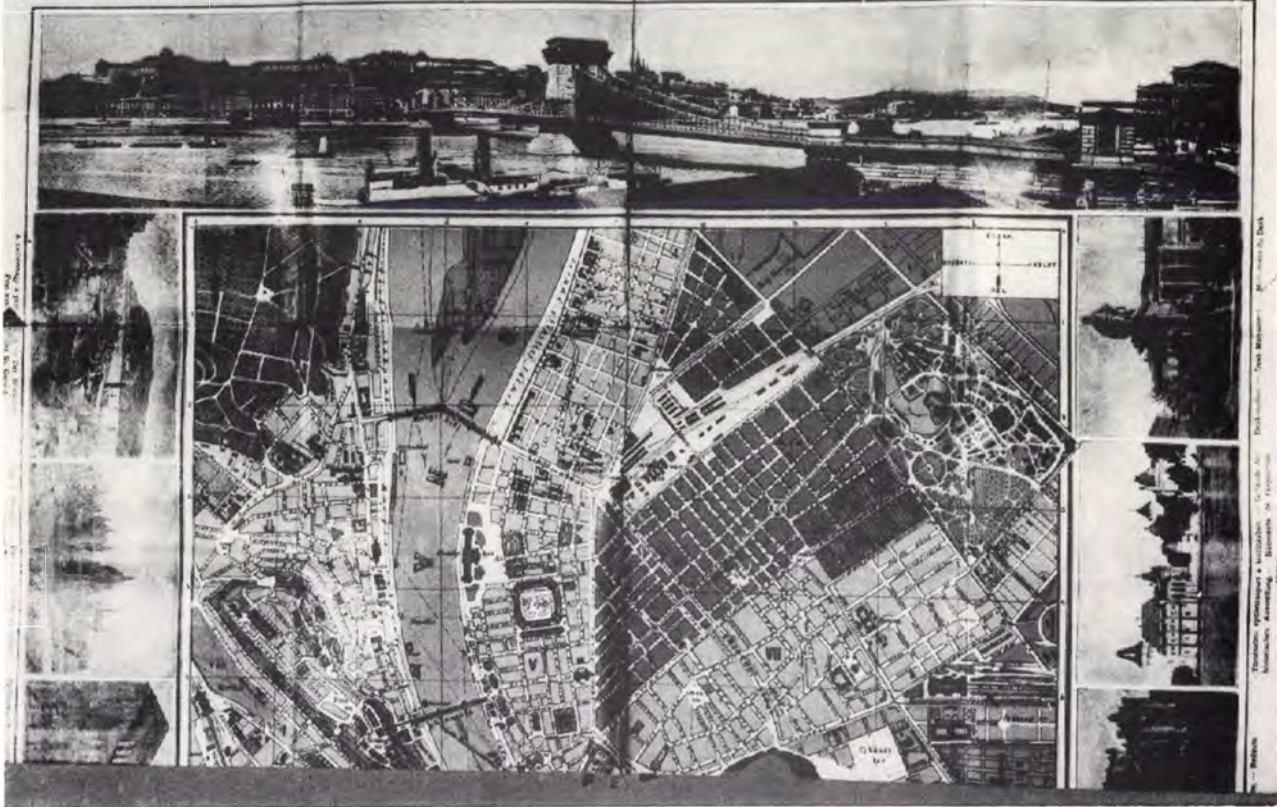
Édité et déposé par Neuer Deutscher Verlag

Imprimerie de Herrold & Ziemsen GmbH, Wittenberg (Sa., Halle)

Neuester Plan von Budapest.

BUDAPEST LEGUJABB TERVRAJZA 1896.

Nouveau plan de Budapest.

Bartók Béla térképei

A szakbarbárok kis rétegét leszámítva, a legtöbb kiváló tudós vagy művész más tudományágakat is kedvelt és szívesen foglalkozott azokkal. Ezeket az így szervezett ismereteket sokszor fel is használták alaptudományukhoz.

Bartók Béla különösen sok tárgykörben volt járatos és most ezek közül, a földrajz és térképtudomány iránti érdeklődését ismertetem. A földrajz már családja körében is kedvelt volt és sok érdekes kiadvány volt édesapja birtokában. Ezek közül megemlítem a ritkaságszámba menő "Oskolai Magyar Új Átlás" című térképgyűjteményt, "melyet Debreczenben, 1804-ben a Nemzet Nyelvéhez alkalmaztatta Budai Ézsaiás".

Beethoven ekkor írta sok jelentős művét, (Eroica, Apassionata) és hazánk is igyekezett bekapcsolódni a világ művelődésébe.

Apám érdeklődését is lekötötte a földrajz és amint egy régebbi előadásomban utaltam a "Radegundi visszhang" vagy "A Duna folyása" című kis kompozícióira, úgy most megemlítem, hogy pl. a pozsonyi gimnázium második osztályában bizonyítványában két jeles került: vallásból és földrajzból, a többi tárgyból kapott jó osztályzat mellett.

Az 1896-os ezredévi kiállításra édesanyjával Budapestre utazott és első dolga volt egy Budapest-térkép és egy kiállítási térkép beszerzése.

Budapestre kerülve érettségi után szerény anyagi helyzete ellenére elsősorban hangjegyekre és könyvekre költötte pénzét és ez utóbbiak közül nem hiányoztak a térképek sem. A híres gothai Justus Perthes kiadványokból megvette az "Atlas antiquus" és a "Geschichts-Atlas" példányokat és azokat forgatta is, mint a bennük látható bejegyzések mutatják. Az egyikben egy hangjegysor is van ceruzával beírva.

Állandóan a keze ügyében volt egy századeleji világtalasz, az André-féle, ez nekem is kedves példány volt; az 1920-as költözködésünkor nyoma veszett, amit apám még évek múlva is bosszankodva emlegetett.

Külföldi útjait térkép és útikönyv nélkül nem tudta elképzelni, első ténykedése mindig ezek beszerzése volt. Különösen kedvelte a Baedeker-féle útikönyvet, ezekből szép gyűjteménye volt. A könnyebb kezelhetőség céljából kivette belőlük a térképeket, több helyen megjelölve a látnivalókat, de ezekben is található cím-, vagy kottabejegyzés. Nyugat-Európa teljes területén és az Egyesült Államok térképén kívül külön megemlíthető egy újabb kori könyv is, nevezetesen az 1924-ben Berlinben kiadott francia nyelvű Szovjetunió útikönyv, amely a többiekétől eltérően majdnem érintetlennek látszik nyilván azért, mert 1929-es útja alkalmából nem igen volt lehetősége a sok szabad mozgásra és így a térképek forgatására. Ennek a kötetnek érdekessége, hogy összeállítója az a Radó Sándor volt, akinek azután a kémtevékenységét ismertető életrajz-részlete "Dóra jelenti" címmel jelent meg.

Apám végleges budapesti letelepedése után úgyszólván minden évben megvette az évenként kiadott újabb Budapest-térképet, mert szerette a naprakész tájékozási lehetőséget.

Soha nem dobta el a régiakat, így szerencsére szép gyűjteményem van a századeleji Budapest fejlődéséről.

Már fiatalon vonzódott az Alpok vidékéhez és a csatlakozó osztrák és olasz környékhez, ezért a lehetőségekhez képest sokat bejárt ezekből miközben mindig vitt magával valamilyen munkát, amelyeken az egyes kirándulásai között dolgozott. Nevezetesebb útjain 1903-ban Ausztriába, 1908-ban és 1911-ben Svájcba és a francia Alpokba, 1909-ben Velencébe, majd 1910-ben Stájerországba utazott részben egyedül, részben családtagjaival. Ezekre az utakra 1:1 000 000 méretarányú térképeket szerzett be, melyeket a Magyar Földrajzi Intézet készített és különnyomatok voltak a Teleki-Kogutowicz Világtalasz 47. és 49. sz. lapjairól. Megnevezésük "Alpok, Keleti lap", illetve "Alpok, Nyugati lap" volt.

Ekkor már javában folyt a népdalgyűjtés, amely úgyszólván megoldhatatlan lett volna térképek nélkül. Már az otthoni előkészületek is sok tájékozódást tettek szükségessé; a helyszínen pedig az ismeretlen tájakon – különösen az általában nemzetiségi vidékeken megtett utaknál – nélkülözhetetlen volt a térkép.

Az első nagyobb szabású gyűjtőutak Magyarország három különálló táján valósultak meg: látszólag ötletszerűen: Békés, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Tolna megyében. A helyszínek abból adódtak, hogy Bartók sógora a Békés megyei Vésztőn, sógora két hugának férje pedig Turán, illetve Felsőiregen volt gazdatiszt, így ellátást, de énekeseket is tudtak apámnak biztosítani. Ennek megfelelően apám megvette Galántai Gyula budapesti üzletében a három vármegye térképét és ezeket használta útjain. A következő térkép Nyitra vármegyét ábrázolja, Zala Mór Teréz-körúti zeneműkereskedéséből származik. Ezen apám részletesen megjelölte a Zobor-vidéki magyar falvakat, mert itt volt egyedül az a helyzet, hogy az Érsekújvár környéki tót többségű falvak délre estek ezektől a magyar falvaktól és a másutt elég határozott nyelvi határ éppen fordítva volt, mint Szlovákia és Magyarország többi határvidékén. Ez az első bécsi döntésnél nehézséget is okozott. Amikor Bartók Béla figyelme kezdett egyre távolabbra terjedni és 1905 májusában 1000 koronás ösztöndíjat kapott székelyföldi tanulmányútra, ezt is a szokott alaposággal szervezte meg.

Megvásárolta a Posner Károly Lajos térképészeti intézetében 1887-ben készült három térképet a három székely megyéről. Ezeket az akkori idők híres térképésze, Gönczy Pál tervezte. Udvarhely vármegye térképe 1:225 000 méretarányú volt, Csík és Háromszék vármegyéjé 1:300 000-es. (Megjegyzem, hogy az utóbbiban nem gyűjtött apám). Már ekkor szándékában volt, hogy a Csíkhöz csatlakozó moldvai terület anyagát is tanulmányozza, ezért itt is beszerezte a szükséges térképeket. Ezek a volt Császári és Királyi Katonai-Földrajzi Intézet ugyancsak 1:300 000 méretarányú térképszelvényei voltak. Az O.8 "Gyergyószentmiklós" 1881-ben készült, a csatlakozó P.8 "Jassy" 1897-ben. Ezekben apám piros színnel megjelölte a magyar lakosságú falvakat, melyeket meg akart látogatni, de ez végül nem

sikerült. Beszerezte a Földrajzi Intézet színes kiadványaiból 7 vármegye térképét; 1:300 000 és 1:510 000 méretarány között váltakoztak, megjegyzem, hogy kettőnél sajtóhibaként 1:3 millió van feltüntetve, de ez apámat nem zavarta meg.

Mivel Magyarországnak egyre nagyobb területe érdekelte, egyszerűsítette a térképbeszerzést és a Pallas Lexikon megye-térképeit kiemelte és ezeket használta útjain, több helyen bejegyzéseket is alkalmazva.

Két jelentős külföldi népdalgyűjtő útját ugyancsak megfelelő térképi előkészítéssel szervezte. 1913-ban Algériába utazott arab népzene gyűjtésre és előző párizsi útján megvette az Atlas Universel de Géographie 63. sz. Algírt és Tuniszt ábrázoló lapját. Ez egészen új kiadvány volt, 1907-ben készült; méretaránya 1:250 000, ami túl nagy volt. Emiatt a célbavett területről mintegy 20 1:50 000 méretarányú szelvényt is megvett. Ezeket a francia hadsereg tisztjei készítették 1901 körül rendkívül nagy gonddal és a mai technikának is megfelelő kivitelben.

Apámat a zenei kapcsolatokon kívül más szempontok is a térképekhez vezették. Beszerezte az 1910-es népszámlálás 42. kötetét, amely valamennyi lakott hely nemzetiségi és vallási viszonyait feltüntette. Ebben a néprajzi és vegyes lakosságú területeknél – elsősorban ott ahol gyűjtött vagy gyűjteni szándékozott – megjelölte a magyar lakosságú helységeket és egybevetette kiegészítésként a vallási adatokkal. Ez utóbbiak is tükrözték a nemzetiségi hovatartozást, amennyiben az unitáriusok 100 %-ban, a reformátusok 90 %-on felül, az izraeliták jelentős számban magyarnak vallották magukat, de a római katolikus és evangélikus la-

kosok is többségükben magyarok voltak. A kijegyzett adatok alapján az előbb említett megyei térképekben különböző színekkel megjelölte az egyes nemzetiségek elterjedését.

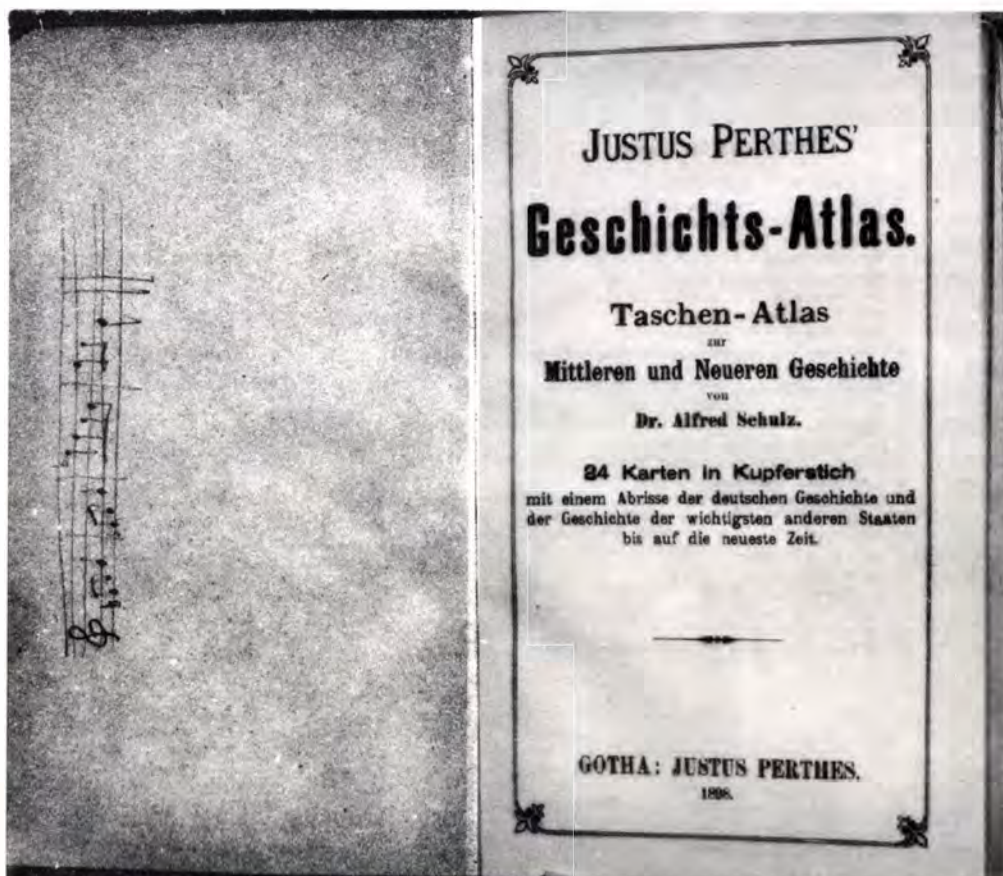
A trianoni országcsönkítés számára is nagy csapás volt és még a végleges határkijelölés előtt a térképekbe berajzolta az általa úgy-ahogy igazságosnak elképzelt nemzetiségi határt. Tárgyilagosságára jellemző, hogy a nyugati határt beljebb képzelte el, vagyis Sopron környékét és Moson megyében a Magyaróvárig terjedő német többségű terület Ausztriához való kerülését elképzelhetőnek tartotta. Északon majdnem fél kilométeres pontossággal az első bécsi döntés határvonalát jelölte meg, persze Pozsonyt és környékét (a környék magyar volt, a város kb. egyforma arányban német és magyar; tót lakosság csak kis töredék volt) ide számította. Keleten és délen már nehezebb volt a helyzet, de a határos megyéknél ott is bejelölte a wilsoni elveknek megfelelő határt, amelyet azután sehol sem tartottak be.

Az 1918-ban megszakadt népdalgyűjtésre még egy lehetősége volt Bartóknak, 1936-ban meghívták Anatóliába. Rögtön megvette Törökország nagyméretű, de gyenge kivitelű térképét és ezt használta útjánál, majd a gyűjtött anyag tudományos feldolgozásánál.

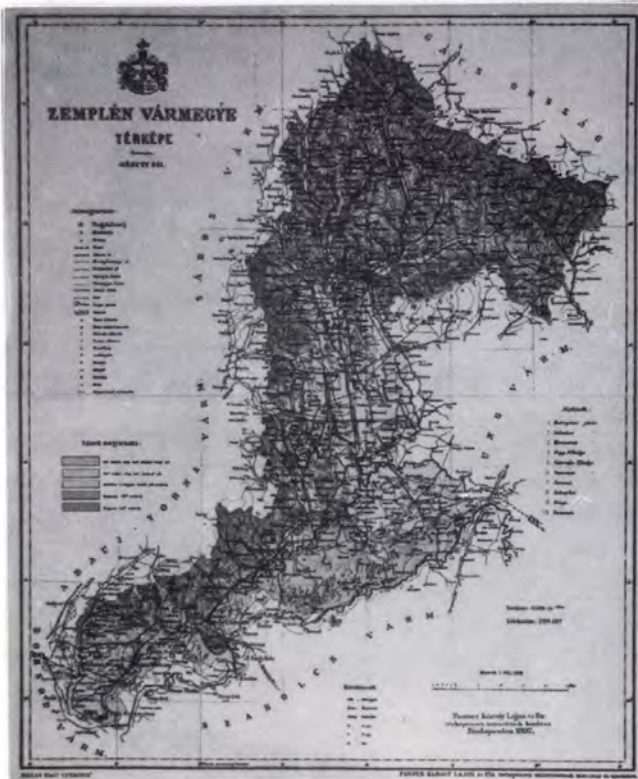
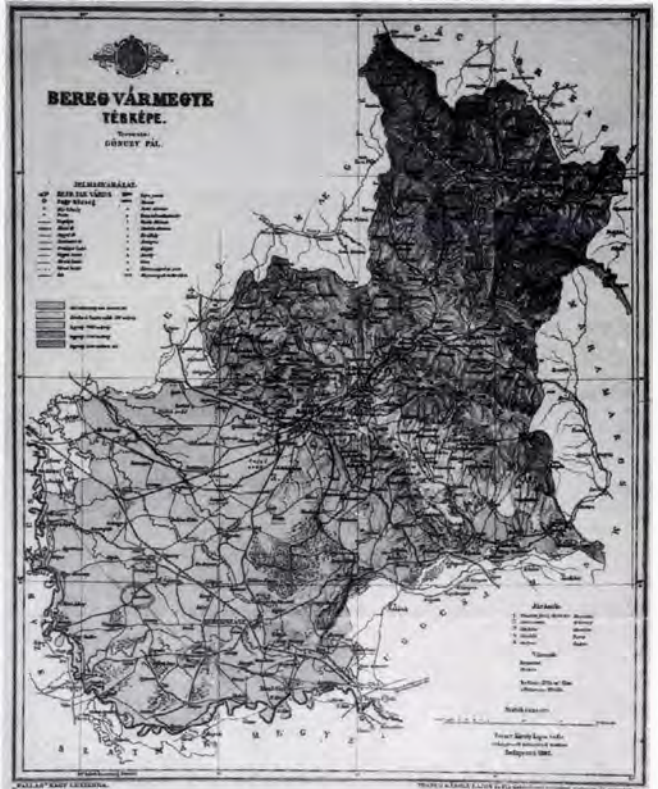
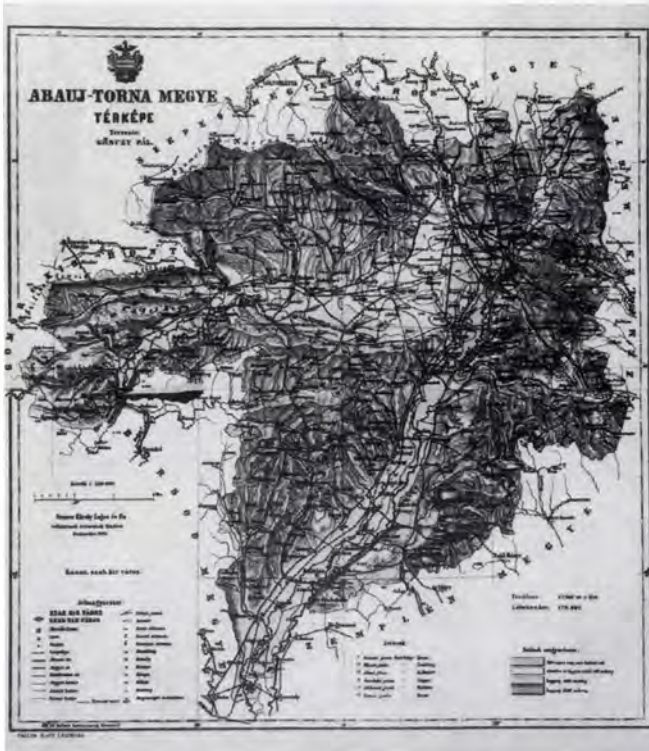
Ezután már nem volt szüksége térképbeszerzésre, de a térképeket élete végéig szerette.

Bartók Béla

(Elhangzott 1989. május 17-én.)

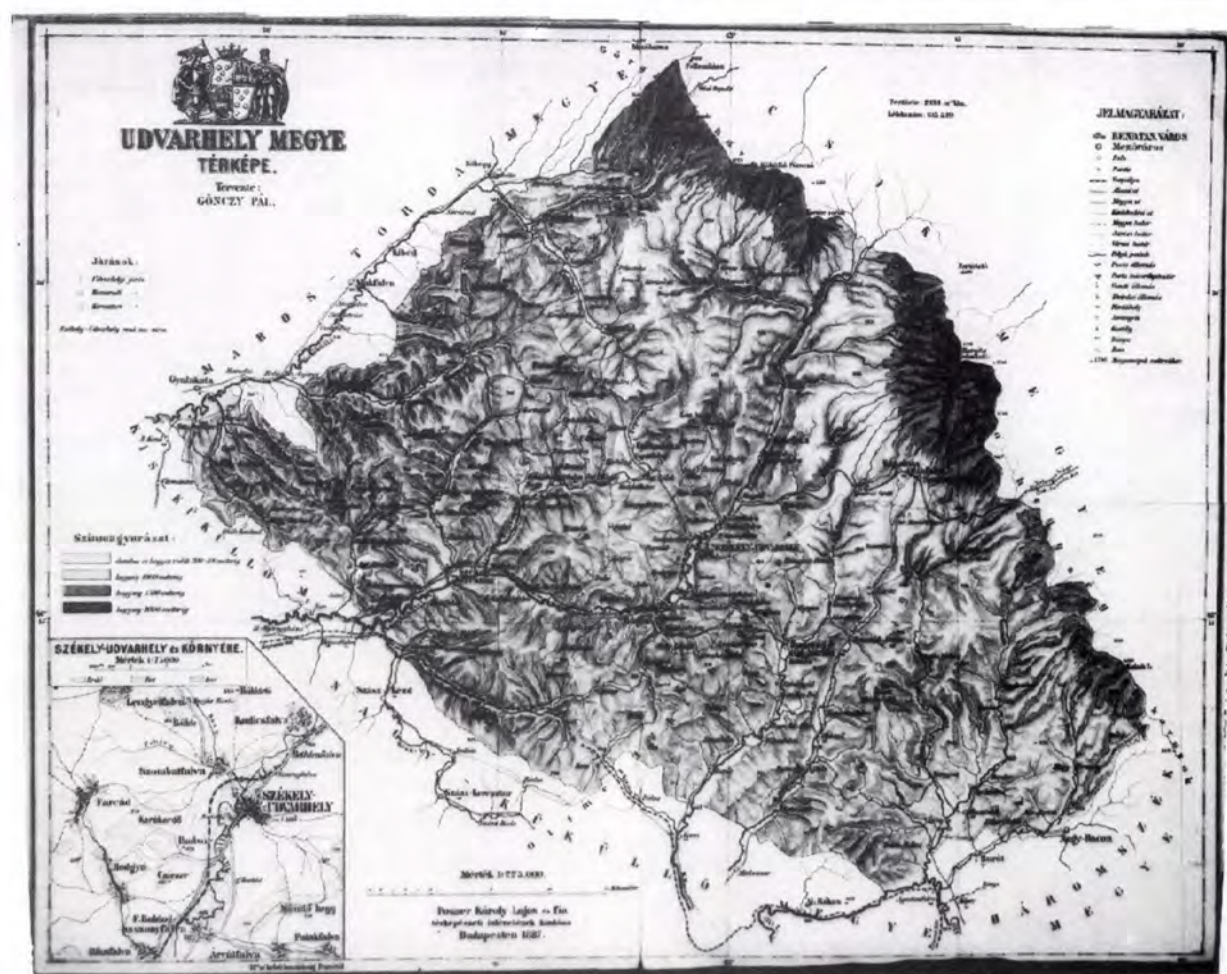
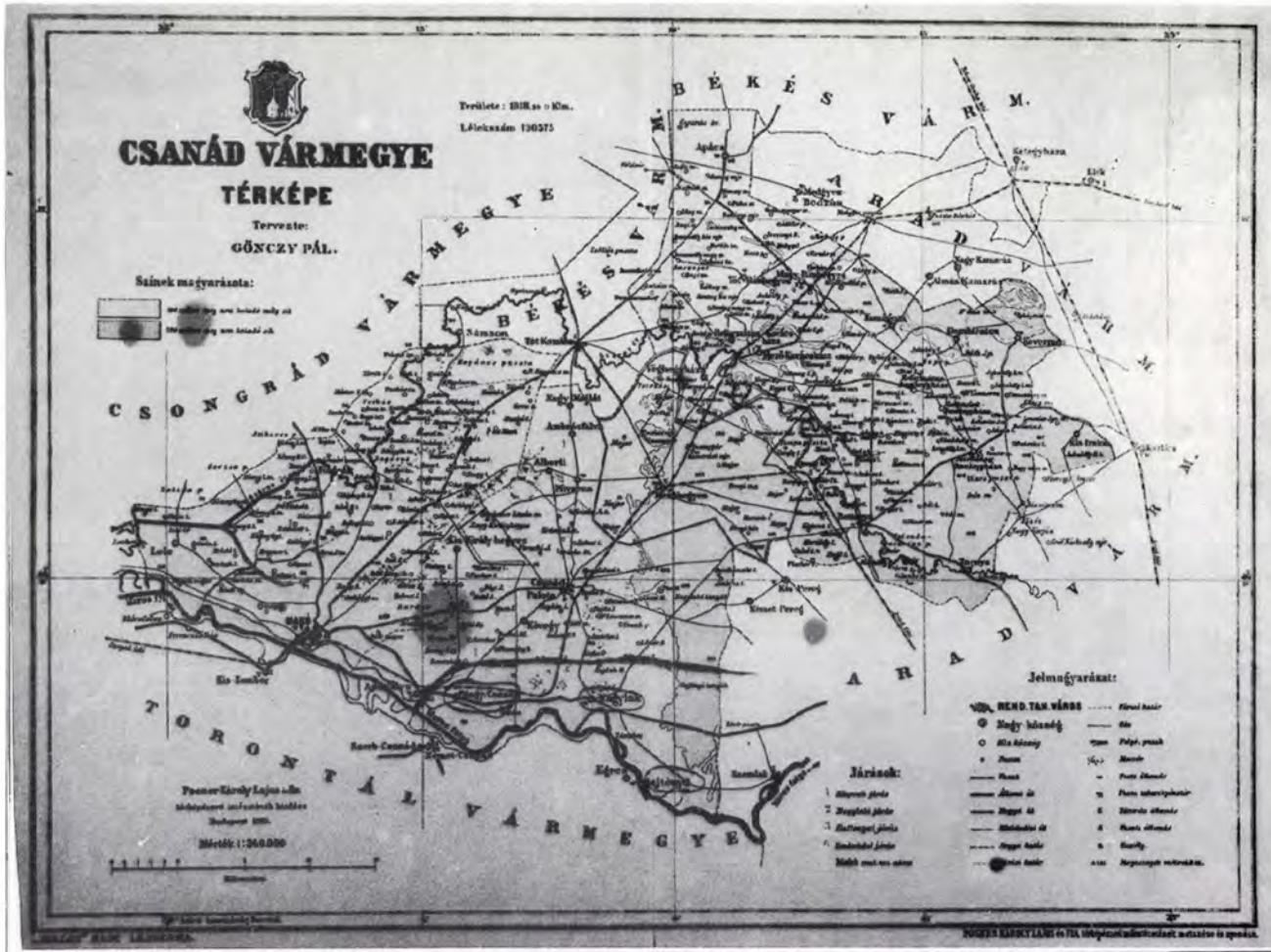

Tiszteletbeli elnökség

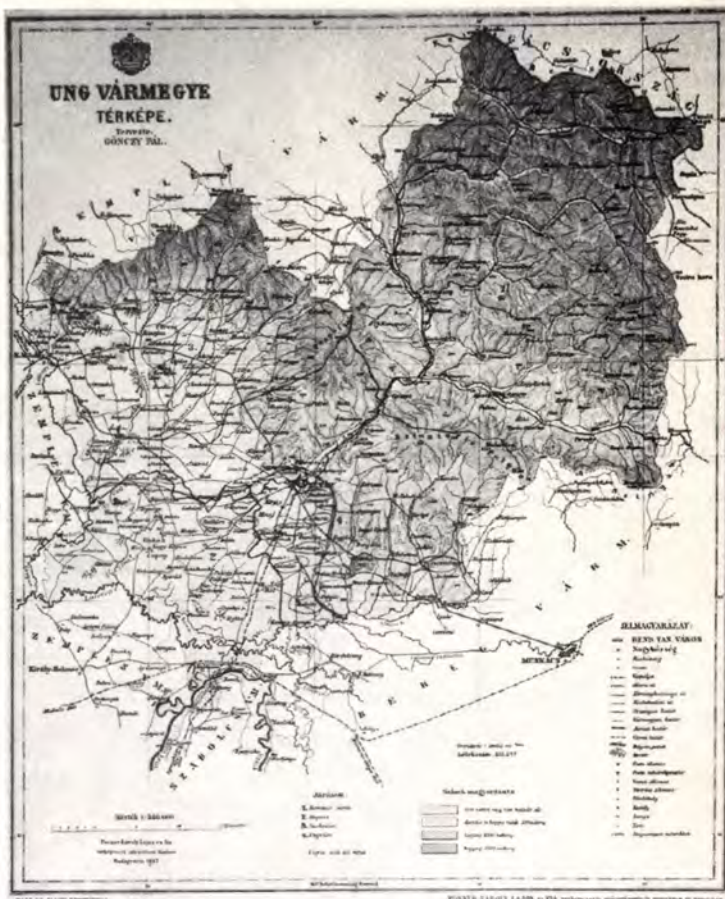
Bartók Béla
Glatz Ferenc
Gyórfy György
Hrenkó Pál
Kiss Lajos
Paskó József
Peták István

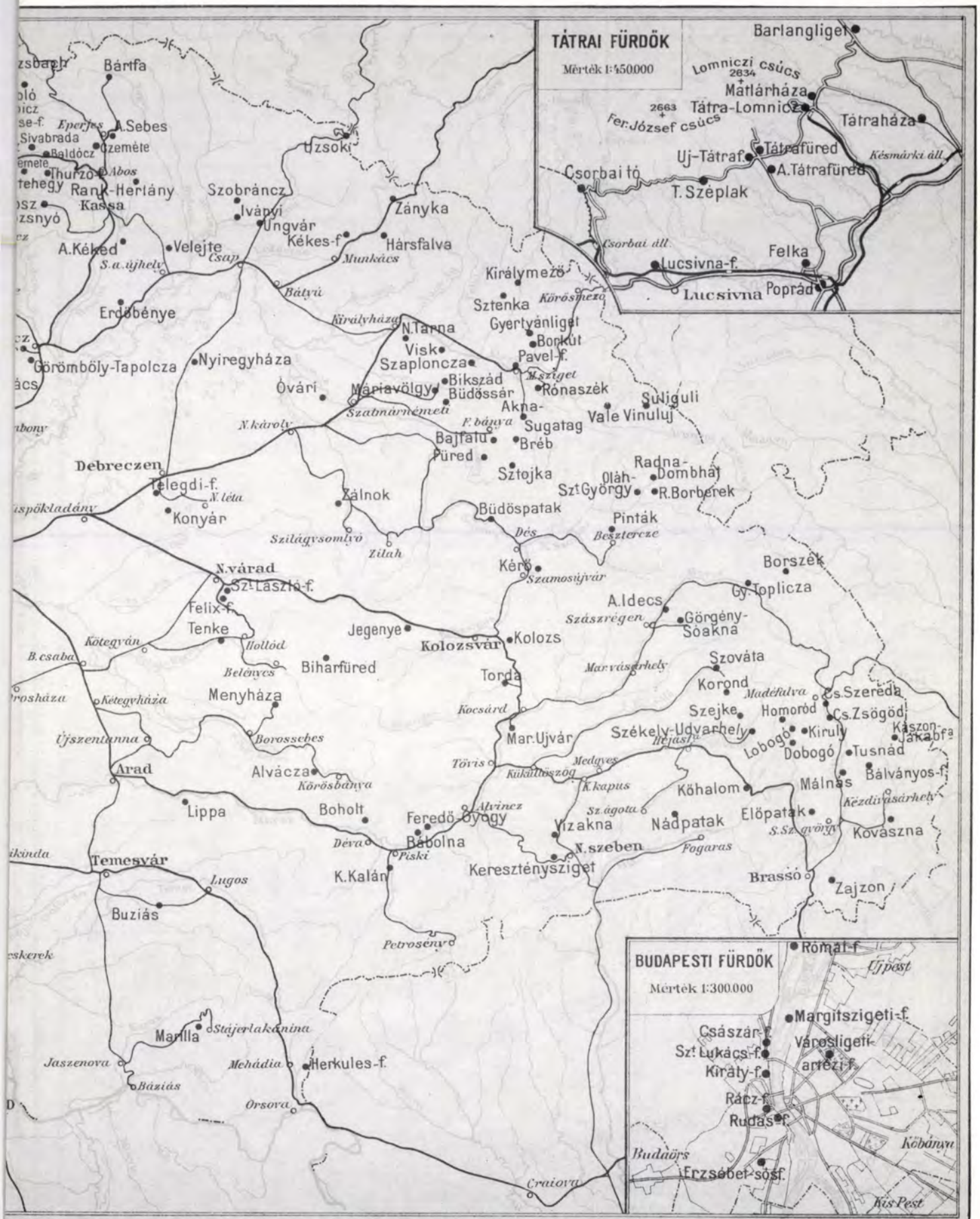
Elnökség

Elnök: Papp-Váry Árpád
Főtitkár: Skerletz Iván
Tagok: Balla Zsuzsa
Sasi Attila
Szádeczky-Kardoss Tamás

Ellenőrző bizottság:

Elnök: Balázs László
Tagok: Molnár Sándor
Schell Antal

Metsz és nyom a Magyar Földrajzi Intézetnél, Budapest

TÉRKÉPVILÁG 1992/2

Nagy László honvéd alezredes Hévíz-térképe (1925) és a magyar fürdőtérképek fejlődése

A keleti népeknél a mindennapi életben különösen nagy szerepe van a fürdésnek, nemcsak egészségügyi, hanem valószínű okokból is.

A honfoglaló magyarok is korán felfigyelhetek a Kárpát-medence gyógyító erejű hőforrásaira, amelyek közül többet már a rómaiak is hasznosítottak. A XV–XVI. században kezdődött el a felvidéki gyógyforrások rendszeresebb látogatása. A budai hévizek köré a törökök építettek pompásan berendezett fürdőházakat. A XVI. század derekán több kiadást is megért Wernher György (Patschkau/Paczkó, Szilézia, 1495 körül – Eperjes, 1567) tanár, később sárosi várkapitány, szepesi kamaraispán és királyi tanácsos latin nyelvű értekezése Magyarországra csodálatra méltó vizeiről (*De Admirandis Hungariae Aquis Hypomnemation. Basilicae, 1549.*). Tehát fürdőinkről vagy bányáinkról – ahogyan a régi magyar nyelvben a szabadban levő gyógyfürdőket nevezték – már 1549 óta volt nyomtatásban közzétett ismertetés. Ám a fürdőinket ábrázoló térképek megjelenésére még sokáig kellett várni.

I.

A fürdőtérkép megjelölést kétféle értelemben szokták használni. Jelölhetik vele az olyan térképeket, amelyek egy-egy ország, egy-egy vidék fürdőhelyeit, (fürdővel is rendelkező) magaslati gyógyhelyeit tüntetik fel. Ha valamely helységben több gyógyfürdő, sportfürdő, strandfürdő, stb. is van, akkor az a helység is kaphat a fürdőire összpontosító különleges térképet. Ebben az értelemben beszélhetünk pl. Magyarországra, Magas-Tátra vagy Budapest fürdőtérképéről. Az ilyen térképek méretaránya a célnak megfelelően szokott alakulni a kis vagy közepes méretarány kategóriáján belül.

1. A magyar Szent Korona országainak fürdőtérképe

Méretarány: 1:3 000 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1907. A Balneológiai Egyesület kiadása. Metszete és nyomta a Magyar Földrajzi Intézet. Háromszínyomású. A fürdőhelyek neve piros színnel van kiugratva. Számos akkori fürdőhely mára megszűnt vagy jelentőségét veszítette: Konyár, Telegdi-fürdő, Kolop, Bodajk, stb. Más fürdőhelyek viszont azóta keletkeztek, s ezért még nem kerülhettek rá az 1907-es térképre: Hajdúszoboszló, Berekfürdő, Zsóri-fürdő, Gunaras, Zalakaros, Bük, stb. A mai Magyarországon

1956 előtt 29 termálfürdő volt üzemben. 1956 óta 125 új termálfürdő kezdte meg működését. Ez a sok új termálfürdő a szénhidrogén-kutatók mélyfúrásainak köszönheti létét. Ahol nem tört olaj vagy földgáz, ott majd mindig fakadhatott termálfürdő.

Melléktérképként az északkeleti sarokban a Magas-Tátra fürdőtérképe, a délkeleti sarokban Budapest fürdőtérképe található. (A térképet melléktérképként adták közre a következő könyv végén: *A magyar birodalom ásványvizei és fürdőhelyei. Szerkesztették: Papp Samu és Hankó Vilmos. Budapest, 1907.*)

2. Budapest fürdői

Méretarány kb. 1:57 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1968. Készítette a Kartográfiai Vállalat. Nyomta az Offset-Nyomda. Többszínyomású. Külön jellel vannak jelölve a gyógyfürdők, strandfürdők, sportfürdők, egyéb kis fürdők, tisztasági fürdők, gyógyvizű források és kutak. Közvetve a "Budapest fürdői" (Bp., 1969.) című kiadványban.

II.

A fürdőtérképek második, népesebb csoportja közbülső helyet foglal el a turistatérképek és az idegenforgalmi rendeltetésű várostérképek között. Teljesebb nevük idegenforgalmi fürdőhelytérkép lehetne. Egy-egy fürdőhelyet mutatnak be nagy részletességgel, viszonylag nagy méretarányban. Feltüntetnek mindazt, ami csak a fürdővendégek számára érdekes lehet: a gyógyintézeteken, fürdőkön kívül a vendéglátóhelyeket, felkeresésre érdemes kirándulóhelyeket, közlekedési lehetőségeket, sport- és szórakozási létesítményeket, szolgáltatóüzemeket, stb.

A részletes felmérésen alapuló városmérési térképektől, városrendezési tervektől eltérően az idegenforgalmi várostérképek hosszú ideig nem önállóan, hanem útikalauzok mellékleteként láttak napvilágot. Sokáig ugyanez volt a helyzet az idegenforgalmi fürdőtérképekkel is. Minél színvonalasabb volt valamely útikalauz, annál igényesebb fürdőtérképet lehetett benne remélni. Idővel a fürdőtérképek – akárcsak a várostérképek – külön kiadványokká önállósultak, s kialakult az idegenforgalmi fürdőtérképek sajátos műfaja. Körszemlénket a múlt század hatvanas éveiben kezdhették el.

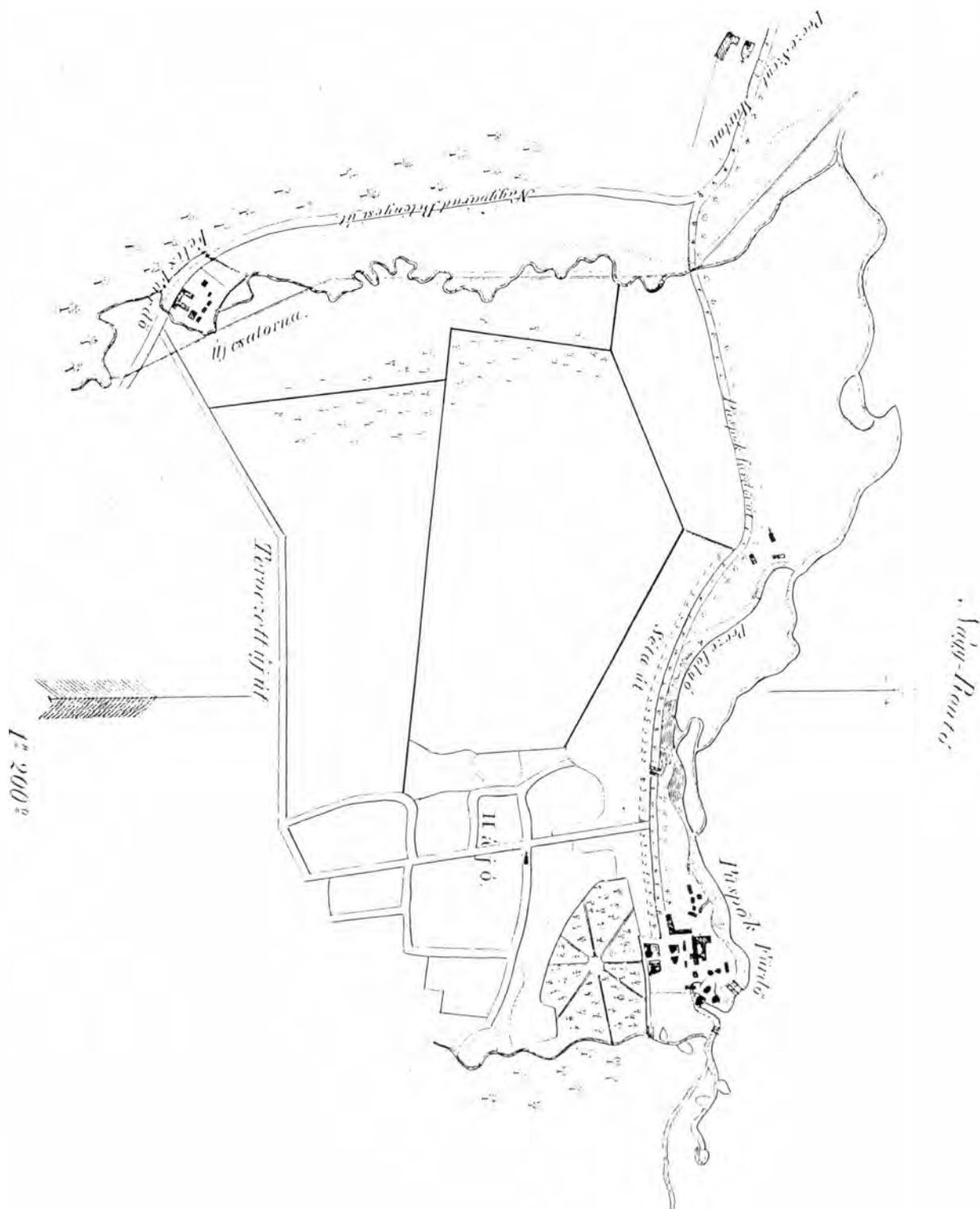
3. A nagyváradai fürdők térképe

Méretarány: kb. 1:15 000. Megjelenési hely és idő: Nagyvárad, 1861. Nyomtatta Moll G. Nagyváradon. Kézi színezéssel. Ábrázolja a Hájó községhez tartozó Püspök-fürdő (Szentlászlófürdő) és a Pecszenytmártonhoz tartozó Félix-fürdő területét és környékét. (Mellékletként jelent meg a következő kiadvány végén: Mayer Antal: A nagyváradai hévvizek, történeti, terményrajzi, természet-, vegy- és

gyógytani tekintetben. Nagyvárad, 1861.) Mai szemmel nézve a Nagyvárad-környéki fürdőknek ez az 1861-ből származó térképe bizony meglehetősen kezdetleges, vidékiesen naív munka, de mint fürdőtérképeink korai előfutárának mégis megvan a maga bája és elvitathatatlan térkép-történeti értéke. (Fénymásolat.)

A NAGYVÁRADI FÜRDŐK TÉRKÉPE.

Ky. Mol. G. RA. 1861.

A nagyváradi fürdőterkép kiegészítéseként érdemes megtekinteni azt a nyolc tájrészletet ábrázoló korabeli kőmetszetet is, amely "A nagyváradi fürdők" nevet viseli, és Mayer Antal könyvének előzékeként jelent meg. A nyolc tájrészlet felirata: Hájói kápolna, Püspökfürdő délről, Pecze-Szentmárton, Családi fürdők és ivókút, Püspökfürdő éjszaknyugatról, Félixfürdő éjszakeről, Püspökfürdő szigetei, Félixfürdő délkeletről.

4. Szentiványi-Csorbató kincstári nyaralótelep

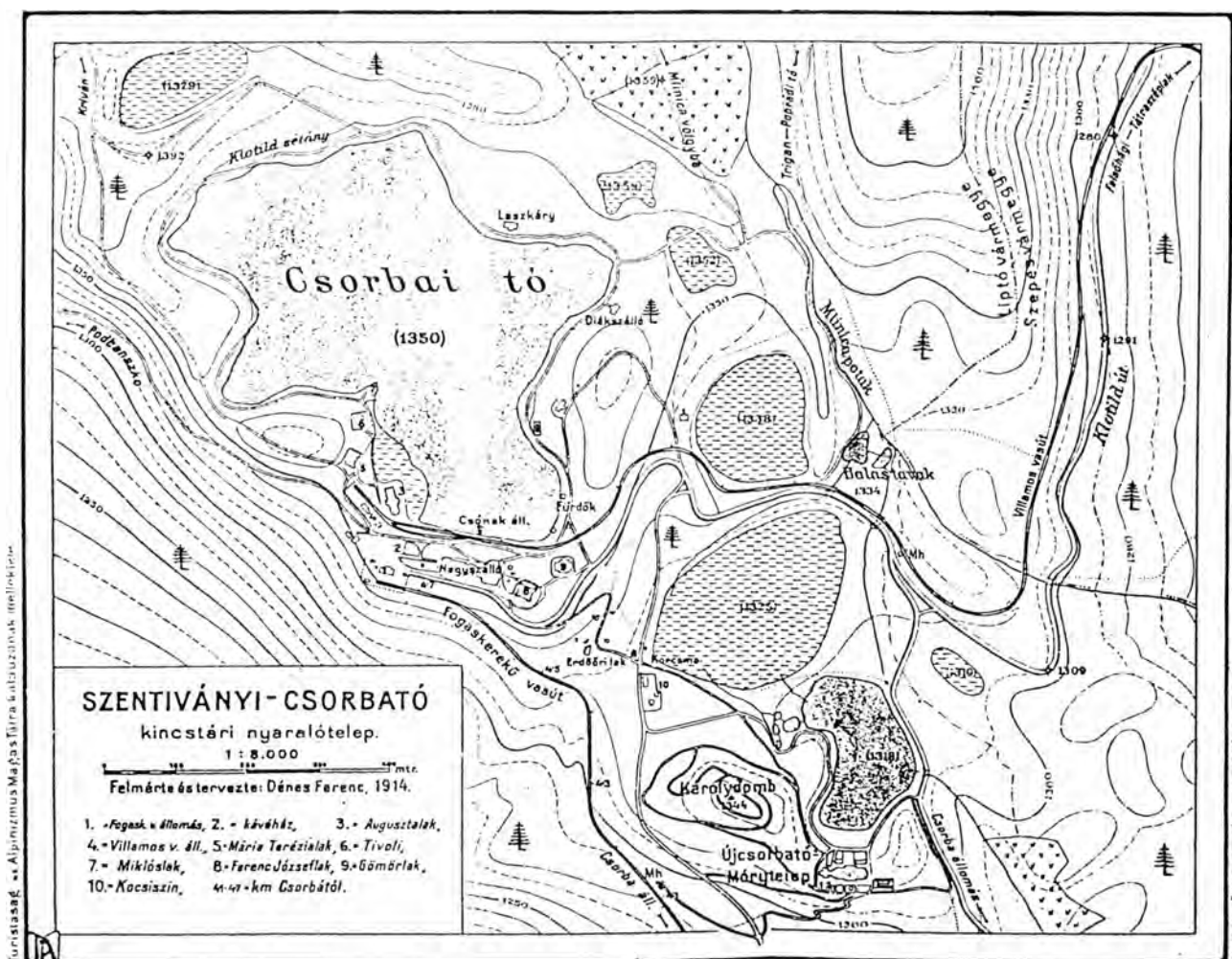
Méretarány: 1:8 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1914. Felmérte és tervezte Dénes Ferenc. Domborzatábrázolás tízméterenkénti szintvonalakkal. Négyszínnyomású. Nyomta a Magyar Földrajzi Intézet Rt. Figyelmet érdemel a jelmagyarázatban szerepeltetett vaktó kifejezés 'láp' értelemben. A vak- összetételi előtag azt érzékelteti, hogy a lápnak nincs sík víztükre, mert növényzettel van benöve. Közzétéve: A Magas-Tátra részletes kalauza. II. Szerkesztették: Vigyázó János és Mervay Sándor. Bp., 1914. Az 1. oldal elé beragasztva. (Fénymásolat.)

5. Felsőhági

Méretarány: 1:5 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1914. Felmérte és tervezte Dénes Ferenc. Domborzatábrázolás tízméterenkénti szintvonalakkal. Négyszínnyomású. Nyomta a Magyar Földrajzi Intézet Rt. Közzétéve a Magas-Tátra részletes kalauza II. kötetében a 24. oldal után. (Fénymásolat.)

6. Tátraszéplak magaslati gyógyhely, nyaraló- és téli sporttelep

Méretarány: 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1914. Felmérte és tervezte Dénes Ferenc. Domborzatábrázolás tízméterenkénti szintvonalakkal. Négyszínnyomású. Nyomta a Magyar Földrajzi Intézet Rt. Közzétéve a Magas-Tátra részletes kalauza II. kötetében a 40. oldal után. (Fénymásolat.)

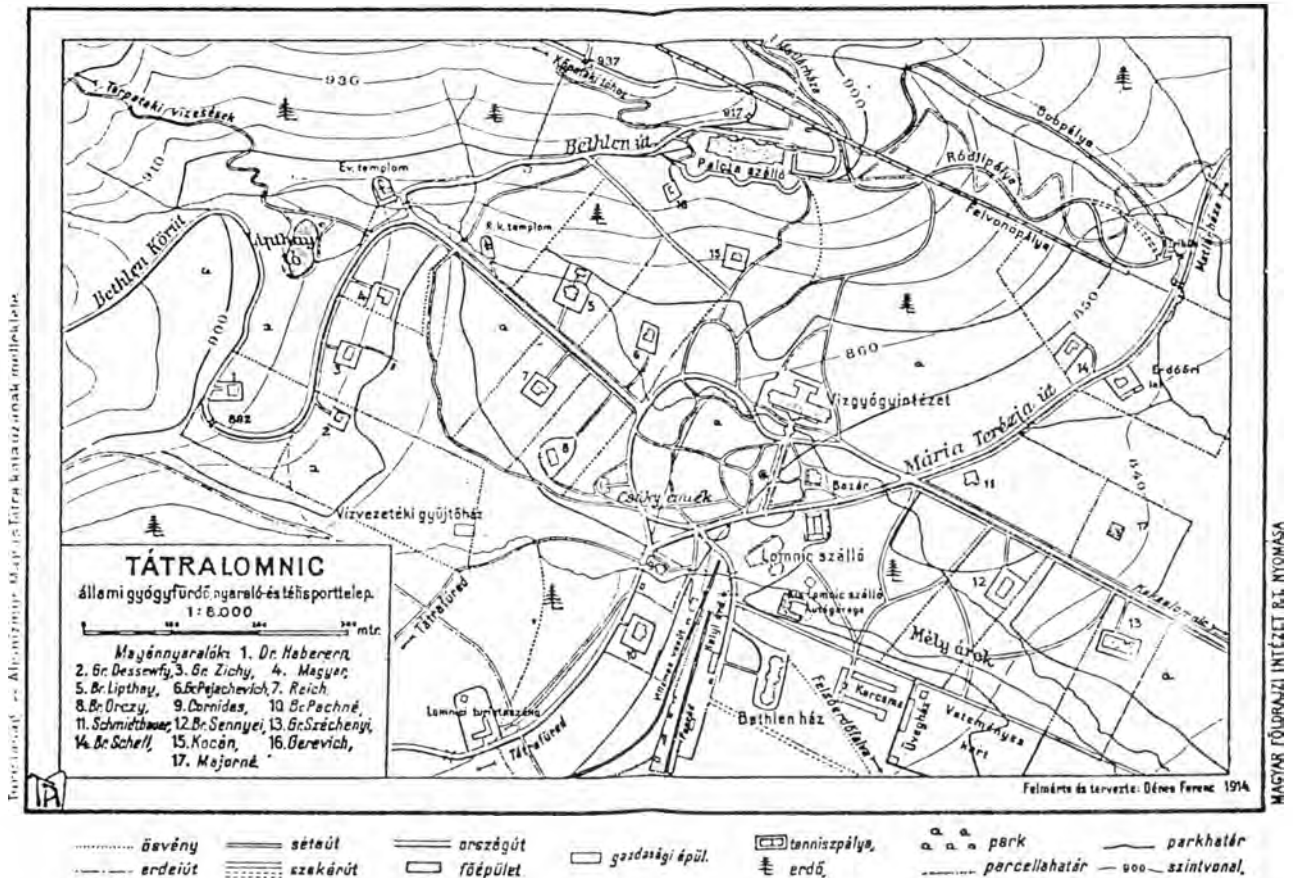
— ösvény   — sétatút   — országút   — gazdasági épül.   — tanniszta   — 10m szintvonal   — Vaktó (láp)
 — erdőút   — ezekörút   — főépület   — fekvőcsarnok   — erdő   — megyehatár   — tó   — Mh. megállóhely

7. Tátrafüred és környéke

Méretarány: 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1914. Felmérte és tervezte Dénes Ferenc. Domborzatábrázolás húszméterenkénti szintvonalakkal. Négyszínynyomású. Nyomta a Magyar Földrajzi Intézet Rt. Közzétéve a Magas-Tátra részletes kalauza II. kötetében a 112. oldal után. (Fénymásolat.)

8. Tátralomnic állami gyógyfürdő, nyaraló- és téli-sporttelep

Méretarány: 1:8 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1914. Felmérte és tervezte Dénes Ferenc. Domborzatábrázolás tízméterenkénti szintvonalakkal. Négyszínynyomású. Nyomta a Magyar Földrajzi Intézet Rt. Közzétéve a Magas-Tátra részletes kalauza II. kötetében a 128. oldal után. (Fénymásolat.)

A bemutatott kitűnő magas-tátrai fürdőtérképek megalkotója, Dénes Ferenc (1845–1934.) lőcsei tanár, a Magas-Tátra egyik feltárója volt, aki kijelölte a tátrai turistautak nyomvonalait, kivette részét a hegység térképezéséből, útkalauzt írt, stb. Részt vett az 1914. évi ötszínnyomásos, plasztikus sziklarajzú Magas-Tátra-térkép tervezésében (Magas-Tátra 1:75 000. Dénes Ferenc, Hefty Gyula Andor, Komarnicki Gyula, Serényi Jenő közreműködésével tervezték Vigyázó János és Kogutowicz Károly. A Magyar Földrajzi Intézet Rt. metszése és nyomása). A régi katonai Tátra-térkép ügyében felterjesztett emlékiratának új Tátra-térkép

volt az eredménye. 1874-ben elsőnek jutott fel a Kőparipán keresztül a Jégvölgyi-csúcsra (2630 m), a Batizfalvi-völgyből pedig a Gerlachfalvi-csúcsra (2663 m). Róla nevezték el a Magas-Tátrában a Tengerszem-csúctól északra emelkedő 2438 m magas Dénes-csúcsot. A nyugat-mátrai (pásztoi) Muzsla-tetőn (803 m) 1935-ben felavatott kilátótorony is Dénes Ferenc nevére kapta (Dénes Ferenc-kilátótorony). Sajnos e kilátótorony csupán kilenc évig állt fenn, mert a második világháború során elpusztult. Nem tévesztendő össze a Mátrafüred fölötti, ma is meglévő Muzsla-kilátóval (485 m).

Felvetődik a kérdés, miért éppen Hévíz volt az gyógyfürdőhely, amely elsőnek kapott a kor színvonalán álló, részletes üdülõhelyi-idegenforgalmi térképet. Ezzel kapcsolatban emlékezetünkbe kell idéznünk, hogy az első világháború után az ország területének összezsugorodása folytán olyan kiváló hévízû fürdõink kerültek a határokon kívülre, mint Pöstyén, Trenesénteplie, Szliács, Herkulesfürdõ, Püspökfürdõ, Félixfürdõ, stb. A magyar közönség a budapesti reumafürdõkön kívül alig látogathatott más fürdõt, mint Hévizet és Harkányt. (A harmadik híres H-betûs reumafürdõnk, Hajdúszoboszló fejlődése csupán 1925-ben, Pávai Vajna Ferenc első sikeres mélyfúrásával vette kezdetét.) A körülmények összejátszása következtében Héviz az ország egyik leglátogatottabb gyógyfürdõjévé vált. S külön szerencséje volt az, hogy éppen Hévizen (bizonyára a Petõfi utca délkeleti sarkán álló Honvéd gyógyházban lakva) kúrálta magát egy kvietált térképész tiszt, aki elkészített egy olyan kitûnõ fürdõtérképet, amelyet Héviz széles körben való reklámozására, propagálására is fel lehetett használni. A konkurencia erõsödése ugyanis már szükségessé tette a gyógyfürdõ reklámozását. Hévizszentandrás község képviselõtestülete 1926. április 14-i ülésén ki is mondta, hogy a községrõl és fürdõrõl elõzõ évben készített térképbõl egyelőre 6 000 példányt átvész a kiadótól (azaz Nagy Lászlótól), és hirdetés céljára szétküldözgeti. Nagy László számára tehát a Héviz-térkép nemcsak erkõlesi sikert hozott, hanem anyagilag is elõnyös volt.

Ismerkedjünk most meg közelebbrõl az 1925. évi Héviz-térkép szerzõjével. Elõre kell bocsátanom, hogy mindaddig egyetlen térképtörténésünk, még a legátfogóbb igényû Fodor Ferenc sem tett említést Nagy László személyérõl vagy az õ Héviz-térképérõl. A szakirodalom mindössze tereptani tankönyvek szerzõjeként tartja nyilván. Ideje, hogy mint térképalkotót is újra felfedezzük és az õt megilletõ helyre tegyük. Nagy László 1862. augusztus 31-én született a Borsod megyei Senyepusztán (ma Sajósenye) nemes családból. A miskolci lõgimnáziumban elvégzett négy osztályt, majd kereskedelmi tanulmányokat folytatott Miskolcon, részint Bécsben. 1883-ban besorozták a 34. gyalogezredhez, ahonnan 1884 októberében áthelyezték a miskolci 48. honvéd zászlóaljhoz. Zászlóalja az éledező honvédségi tisztikar rendszeres kiegészítésére hívatott Ludovika Akadémiára küldte. Elvégezve annak szabadságolt állományú tiszti tanfolyamát hadapróddá nevezték ki. 1885-ben rendkívüli hallgatóként a Ludovika tényleges állományú tisztképzõ tanfolyamára (az Akadémia III. és IV. évfolyamára) vezényelték. 1887. augusztus 18-án (Ferenc József király születésnapján) hadapród-tiszthelyettesé, 1888. augusztus 18-án pedig hadnaggyá léptették elõ a 15. honvéd gyalog fél-dandárnál. (Az idõ tájt a honvédségnek még csupán két fegyverneme volt, mégpedig gyalogság és lovasság. A gyalogság dandárokba szervezõdött, s egy-egy dandár két fél-dandárból tevõdött össze. A fél-dandárok ezrednyi erjûek voltak három vagy négy zászlóaljjal. Az ezredkõtelék hiányzott a gyalogság hadrendjébõl, de a lovasság szervezeti egysége a lovasezred volt.) 1888. decemberében a 10. honvéd gyalog fél-dandárhoz helyezték át, ahol elõbb csapatszolgálatot teljesített, azután pedig 1889-

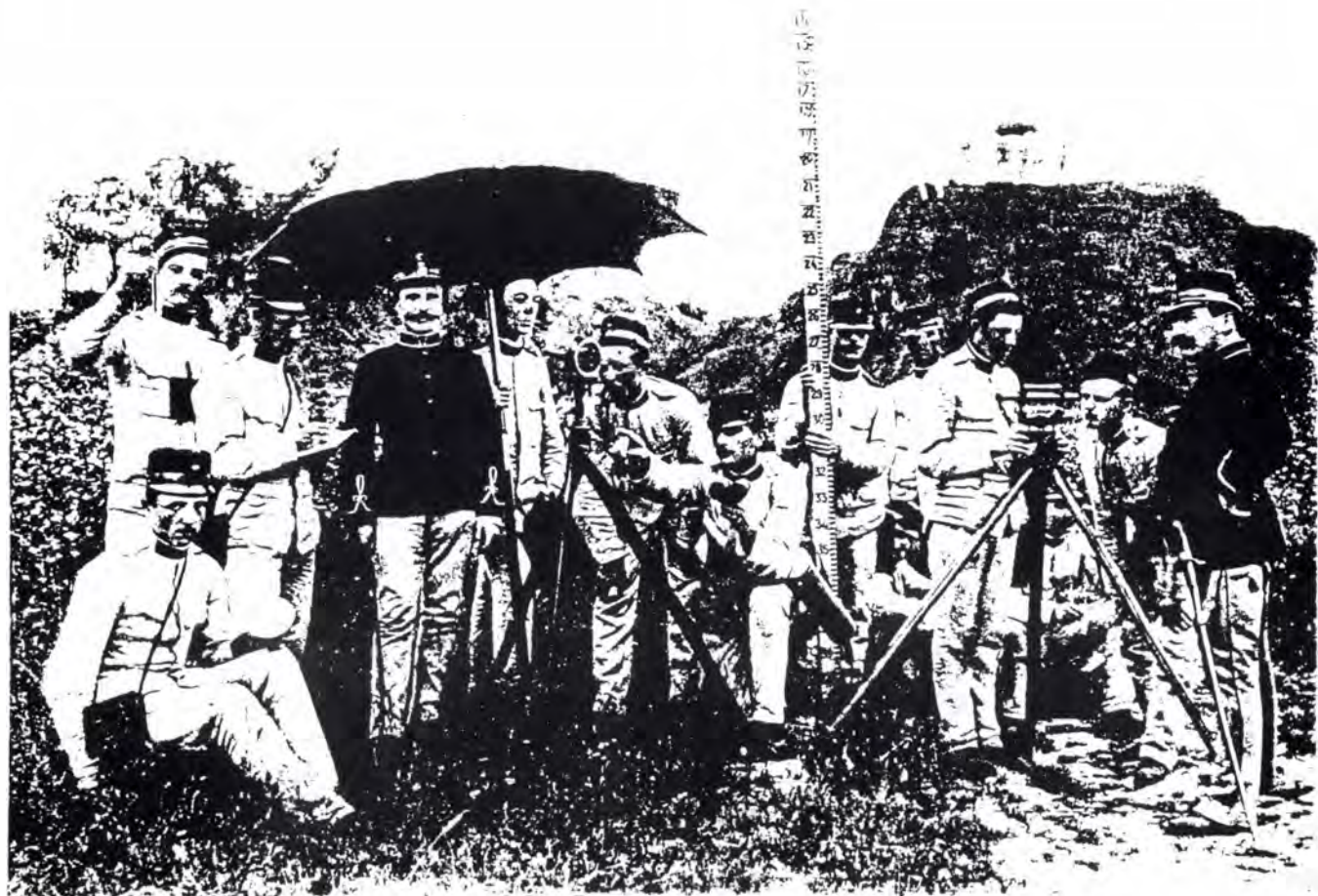
1890-ben fél-dandár-segédtsízt volt. 1891-ben a Ludovika Akadémia felsõbb tiszti tanfolyamát, 1891-1892-ben pedig a bécsi császári és királyi Katonai Földrajzi Intézet (Kaiserliches und Königlich Militargeographisches Institut) terepfelmérõ tanfolyamát végezte el. 1892 májusában léptették elõ fõhadnaggyá. 1893-1894-ben századparancsnokként szolgált. 1894 októberében tereptan, terepfelvétel és terepábrázolás tanára lett a budapesti Ludovika Akadémia tisztképzõ és felsõbb tiszti tanfolyamán. 1898 májusában soron kívül századossá nevezték ki. A Ludovikán tíz évig tanárkodott egyfolytában. 1904-ben saját kérelmére nyugállományba vonult. 1907-ben újból tényleges szolgálatba lépett. 1908-ban, negyvenhat éves korában véglegesen elhagyta a Ludovikát. Még majdnem harminc évig élt. 1937-ben halt meg nyugállományú királyi alezredesként. Haláláról megemlékezett a m. kir. Térképészeti Intézet folyóirata, a Térképészeti Közlöny 1937. évi 3-4. száma, a következõ szavakkal méltatva az elhunytat: "A térképészeti tudományok egyik kiváló ismerõje, lelkes mûvelõje és tanára szállt vele sírba. [...] A térképészet terén kimagasló egyéniség volt. Puritán, egyenes gondolkodása, a szakma iránti nagy lelkesedése és munkássága mindenkor követendõ példakép marad az utókor részére. A térképészeti tudományok jeles mûvelõjének emlékét, aki annyi kitûnõ térképsízt nevelt a hazának, intézetünk mindenkor kegyelettel õrzi meg."

Nagy László sokoldalú szakirodalmi munkásságot folytatott. A már bemutatott Héviz-térképen kívül õ készítette el az 1896. évi milleniumi kiállítás számára "A honvédség kiegészítése, elhelyezése és tagozása" címû térképet. A Ludovika Akadémia tanárainak tudományos folyóiratába, a Ludovika Akadémia Közlönyébe szakcikket írt, és a rajzmellékleteket szerkesztette. Sikeres tankönyveket írt a Ludovika Akadémia számára: Térképolvasás. Térképfelhasználás. Az Osztrák-Magyar Monarchia részletes – és Közép-Európa általános – térképének ismertetése. (1897.); Tereptan (1898.; megújítva 1900-ban); Terepábrázolás (1899.; megújítva 1900-ban); Tereptan, terepábrázolás, térképolvasás (1906.) Ez utóbbi tankönyvben az elõzõ három kisebb könyve anyagát foglalta össze a tantervnek megfelelõen. Négy tankönyvével Nagy László megvetette az alapját a magyar nyelvû tereptani szakirodalomnak. 1907-ben "Országos földmérés" címmel írt mûvet, de ez nem jelent meg nyomtatásban. Bizonyára azért nem, mert vele szemben elõnyben részesítették tanártársának, a késõbb magasra ívelõ, de az 1925. évi frankhamisítási botrány következtében mélybe is hanyatló életpályát befutó Hajts Lajosnak (1866-1933.) a kéziratát, amelyet "A katonai országos felmérés alapvonásai különös figyelemmel a terepfelvételi gyakorlathoz (látrajzoláshoz) szükséges ismeretekre" címmel 1909-ben tankönyvként tettek közzé. Nagy László 1897 és 1900 között tereptani tárgyú szócikket írt Pallas Nagy Lexikona XV-XVII. kötetébe.

A Ludovika Akadémia történetét feldolgozó monográfiában a 456. lap után egy fénykép található "Terepfelvételi gyakorlat 1895-ben" felirattal. Az a szilárd véleményem, hogy a fénykép jobb szélén csípõre tett kézzel álló, magabiztos fellépésû, magyaros bajuszú, kissé már pocakos tisztt a harminchá-

rom éves Nagy László főhadnagy, aki a terepfelvételi gyakorlat vezetője volt. (A napernyő alatt álló, vékonyabb testalkatú főhadnagy talán Cserny Lajos főhadnaggal azonosítható, aki a Ludovikán 1890–1896 között egyebek mellett csoportvezetői teendőket is ellátott a terepfelvételnél. De az is lehet, hogy Hajts Lajossal van dolgunk. Hajts Lajos főhadnagyként került a Ludovikára 1895-ben, s tereptant, terepfelvételt, stb. adott elő. Azok, akik Hajts Lajost személyesen ismerték, nem tartják kizártnak, hogy a fényképen látható fiatal alantos tiszti nem

más, mint Hajts Lajos.) Az érdekesség kedvéért felidézem a Pallas Nagy Lexikonának a "Terepfelvételi gyakorlat" szócikkét, amelyet a tárgy legkiválóbb akkori ismerője, éppen Nagy László írt: "a katonai tisztképző intézetekben a hivatásos tiszteknek és leendő tiszteknek a terepfelvételben való jártasság megszerzését célzó gyakorlat, melynek végcélja a térképolvadásban és térképkezelésben való jártasság és a harctéri szolgálatban szükséges vázlatok gyors készítésében való ügyesség fokozása."

Terepfelvételi gyakorlat 1895-ben

10. Siófok, Balatonkiliti-Vilmatelep

Méretarány: 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1928. Tervezte és kiadja a m. kir. Állami Térképészet, Budapest, II. Retek u. 45. Készült a legújabb kataszteri felvételek és légi fényképek alapján. Hatszínnyomású. Szintvonalak öt méterenként, segédszintvonalak két és fél méterenként. A tó mélységi viszonyait görbék (izobátvonalak) ábrázolják egy méterenként. Jelmagyarázattal. Az utcák, fontosabb épületek, létesítmények neve többnyire megírva. Más közérdekű helyek a térképen beszámozva, a számok pedig a délkeleti sarokban megnevezéssel feloldva. A térkép volt a "Magyar fürdőterképek" sorozatcím alatt az Állami

Térképészettől közreadott üdülőhelyi térképek első darabja. Megkockáztatom a feltevést, hogy a Nagy Lászlótól készített és az Állami Térképészetben 1925-ben nyomott Hévíz-térkép nagy sikere hozzájárult ahhoz, hogy az Állami Térképészet hasonló, de önálló üzleti vállalkozásba fogjon és magas színvonalú térképeket bocsásson az üdülővendégek rendelkezésére. Fodor Ferenc (A magyar térképírás III, 424) értékelése szerint: "A legszigorúbb kartográfiai kritika sem mondhat mást ezekre a lapokra, minthogy úgy tartalom, ahogy ábrázolási módszer, pontosság és műszaki kivitel tekintetében is tökéletesek, s a magyar térképírásnak mindenkor bár apró, de önmagukban nagy értékű termékei."

11. Balatonfüredfürdő

Méretarány: 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1928. Tervezte és kiadja a m. kir. Állami Térképészet, Budapest, II. Retek u. 45. Készült a legújabb kataszteri felvételek és légi fényképek alapján. Magyar fürdőtérképek. 3. sz. (Fénymásolat.)

12. Balatonalmádi és környéke

Méretarány: 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1928. Tervezte és kiadja a m. kir. Állami Térképészet, Budapest, II. Retek u. 45. Készült a legújabb kataszteri felvételek és légi fényképek alapján. Magyar fürdőtérképek 4. sz. (Fénymásolat.)

A számmal jelölt közérdekű helyek felsorolásában megütötte a szemem a Széchenyi Ferenc sétányon található "Légsátor-telep". Felkeltette kíváncsiságomat. Mi a esoda lehetett ez a "Légsátor-telep"? Utánaolvastam, és az 1909. évi kiadású, "A Balaton és vidéke" című útikönyv 91. oldaláról a következőket tudtam meg: "... különlegessége Almádinak a légfürdő. Erre a célra elmésen megépített, úgynevezett légsátrak szolgálnak, kukorica górcsra emlékeztető deszkaépületek, melyek délkelet felé néző oldalát szilárd fal helyett szellős lécrács rekeszi el. A rácsra belülről szűnyogháló, kívülről vászonfüggöny illeszthető, úgy hogy a levegő éjjel is szabadon hatolhat be a szobába. Az épületekben ugyanis egy vagy több egyszerűen, de kényelmesen berendezett szobában tartózkodnak azok, akik ezt az edző kúrát használják. Almádi hőmérséklete júliusban és augusztusban enyhe, állandó; éjjel olyan, mint nappal, úgy, hogy, megfelelő fokozatos edzés után a légsátorban lakó nincs kitéve a meghűlés veszedelmének. Ellenkezőleg, aki ezt megszokta, annyira megedződik, hogy később mindennemű lég- és hőmérsékleti változás iránt közömbössé lesz." Kiegészítésül megjegyzem, hogy a múlt század végén a meztelen tesztel végzett légfürdőzésre divatba jött légsátor napjainkra már teljesen elavult, divatját multá. (Orvosi Lexikon III, 228). Annál inkább virágjában van viszont a naturizmus, nudizmus.

13. Tihany és Tihanyfürdőtelep

Méretarány: 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1928. Tervezte és kiadja a m. kir. Állami Térképészet, Budapest, II. Retek u. 45. Készült a legújabb kataszteri felvételek és légi fényképek alapján. Magyar fürdőtérképek 5. sz. (Fénymásolat.)

14. Tihanyi félsziget

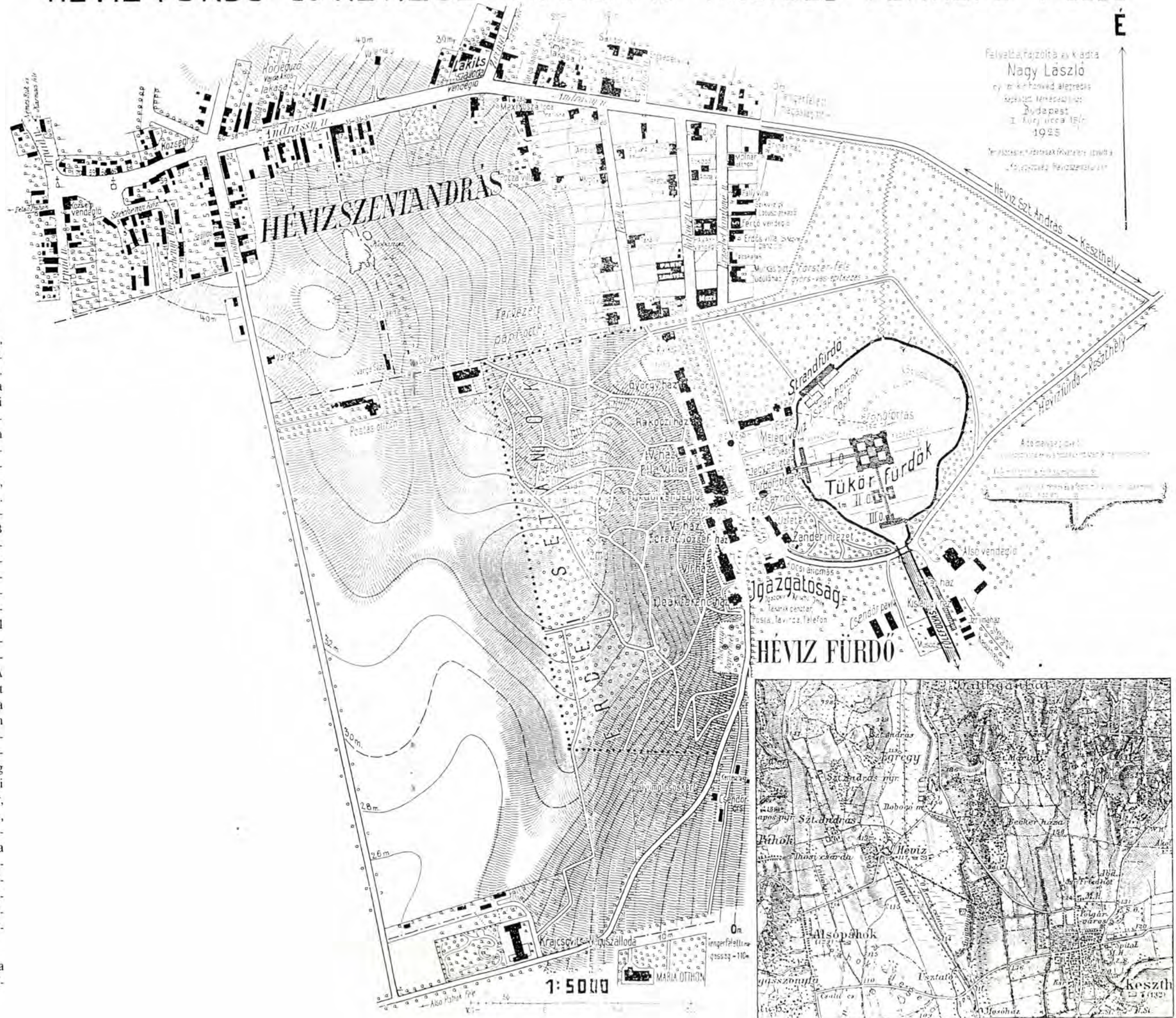
Méretarány: 1:20 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1928. Tervezte és kiadja a m. kir. Állami Térképészet, Budapest, II. Retek u. 45. Készült a legújabb kataszteri felvételek és légi fényképek alapján. Magyar fürdőtérképek 6. sz. (Fénymásolat). A tihanyi révtől keletre van a Balaton legmélyebb részének, az ún. Kútnak az a pontja, amelynek mélységét a térkép 10,97 m-ben adja meg. Egészen a múlt század végéig eltúlozták a Balaton mélységét. Bél Mátyás a XVIII. század első felében a Balaton átlagos mélységét 10

m-re, legnagyobb mélységét pedig 18 m-re becsülte, ami háromszor, illetőleg közel kétszer nagyobb a valóságosnál. De Bél Mátyás még mindig közelebb járt az igazsághoz, mint 1886-ban a tudós Hunfalvy János, aki szerint a Balaton legnagyobb mélysége (Tihanyál) 45,5 m, közepes mélysége pedig 7–11 m. 1893-ban is még ugyanezekkel a Hunfalvy János-féle túlzott mélységi adatokkal találkozunk a Pallas Nagy Lexikona Balaton szócikkében, amelyet Thirring Gusztáv írt. Végül is 1892–93-ban a Vízépítési Igazgatóság Vízrajzi Osztálya pontos mérésekkel megállapította a Balaton vízmedencéjének mélységeit; ezekből Cholnoky Jenő a tó közepes mélységét 3 m-nek számította ki. A középmezőnyben annyi jelent, hogy ha a tó fenekét úgy alakítanánk át, hogy az mindenütt egyforma mély legyen s mégis éppen annyi víz férjen bele, mint amennyi a tóban valóban van, akkor ez a mélység 3 m volna.

Azok, akik nyomon szeretik követni a térképi ábrázolás fokozatos finomodását, élvezettel hasonlíthatják össze a Tihanyi-félsziget 1928. évi fürdőtérképét azzal a Tihany (5260/1-c) jelzetű 1:25 000-es térképszelvényvel, amelyet 1935–36-ban végzett új felmérés alapján készített ugyanaz az Állami Térképészet, amely a Magyar fürdőtérképek sorozatban a Tihany-félsziget térképét is tervezte és kiadta. Nos, eltekintve a 25 ezres szelvény szegélyének jóval nagyobb adatbőségétől, az újabb, katonai térkép tartalmilag is pontosabb, gazdagabb. S nemcsak katonailag fontos adataival (úszópóce a hajózható meder határainak jelölésére, iránylámpa a vizen stb.), hanem pontosított magassági adataival, dúsított névrajzával, stb. is előnyösen különbözik a fürdőtérképtől.

Szóba kerülve a Balatonba észak felől benyúló Tihanyi-félsziget katonai térképe, nem tudom elhallgatni egyik nemrég olvasmányélményemet. Megtudtam, hogy az első világháború német hadműveletei egyik fő irányítójának, Erich Ludendorff (1865–1937) tábornoknak a jóslata szerint a következő európai háború döntő csatájának színhelye a Balaton környéke lesz. S mit ad Isten: a második világháború utolsó nagy német offenzívája, melynek "Tavaszi ébredés" (Unternehmen Frühlingserwachen) volt a fedőneve, valóban a Balaton környékén, mégpedig a tó és Székesfehérvár között indult meg 1945. március 6-án. A támadás célja Tolbuhin marsall 3. ukrán frontjának a Duna-vonal mögé való visszaszorítása volt. Sikere esetén Budapest ismét frontváros lett volna. Az offenzívában részt vevő német hadműveleti csoportban Joseph (Sepp) Dietrich (1892–1966) SS-Oberstgruppenführer (háromcsillagos tábornok, vezérezredes) 6. páncéloshadereje játszotta a főszerepet. E hadsereg igen jól volt szerelve: 561 harckocsija és 246 rohamlövege volt, s harci értékét nagyon megnövelték a nehéz Királytigris páncélosok, amelyek egy része infravörös célzóberendezéssel is el volt látva, úgyhogy szükség esetén az éjszakai órákban is be lehetett őket vetni. Ám az offenzíva március 15-re mégis kifulladásra vezetett. S nemcsak a szovjet csapatok kemény ellenállása miatt, hanem a kedvezőtlen időjárási és terepviszonyok folytán is. Valamivel korábban, a fagyos téli hónapokban, vagy később, a már száraz júniusban–júliusban a Sárvíz melléke kitűnő lett volna a nagy páncélos hadművelethez. Az ol-

HÉVIZ FÜRDŐ és HÉVIZSZENTANDRÁS HELYSÉG TÉRKÉPE 1:5000

9. Hévíz fürdő és Hévízszentandrás helység térképe

Méretarány: 1:5 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1925. Felvette, rajzolta és kiadta Nagy László ny. m. kir. honvéd alezredes, képesített térképész tiszt, Budapest, I. Fürj u. 15/c. Terjesztésre, hirdetések felvételére jogosult a "Körjegyzőség Hévízszentandrás". Nyomta a m. Kir. Állami Térképészet. Egyszínnyomású. A domborzatot kétméterenkénti szintvonalakkal ábrázolja; magassági adatai a 110 m tengerszint feletti magasságban kijelölt nulla méterhez viszonyítva vannak megadva. A gyógytó mélységöveit pontosított vonalak és hozzájuk írt számok jelölik: 1 m, 2 m, 5 m, 10 m, 15 m, 20 m, 25 m, 30 m, főhőforrás kb. 38 m mélyen. A Lóczy Lajos-féle mérések és a földművelésügyi minisztérium vízrajzi osztályának mélységmérési adatai alapján A-B metszetben is ábrázolja a forrásmedencét. Az ábrán a forráskráter mélysége 35 m. A tavon feltünteteti a fürdőházat a hozzá vezető folyosóval, az egymástól elkülönített I. és II. osztályú tükörfürdőt, valamint a lefolyó csatorna előtti III. osztályú fürdőt. A gyógytó északi partján már megvan a strandfürdő (iszap-, homok- és napfürdővel), az északkeleti öböl már a Lótusz-öböl nevet viseli, arra mutatva, hogy az Indiából és Afrika trópusi vidékeiről betelepített színes tündérrózsák tömegesen pompáznak a gyógytó meleg vizében. A századunk elején velencei módon, óriási cölöpökre épült fürdőháztól keletre és nyugatra kapaszkodók szolgálják a tóban a fürdőzők kényelmét. A fürdőtelepen és a községben aprólékosan feltünteti a térkép az olyan gyógyászati és idegenforgalmi létesítményeket és helyeket, mint a fürdőigazgatóság, fürdőfőbejárati, jegypénztár, Zander-intézet, meleg ivóvíz, teniszpálya, zenepavilon, gyógyterem, olvasó, római katolikus kápolna, izraelita imaház, posta, takarékpénztár, kocsállomás, sanatóriumok, gyógyházak, üdülőházak, panziók, szállodák, étkezdék, vendéglők, kávéház, tejsarnok, üzletek, mozi, mosoda, község-ház, körjegyző (Vajda Ákos) lakása, községi bíró (Környek László) lakása, csendőrpavilon, stb. Figyelmet érdemel, hogy a tófürdő főbejárata közelében a fürdőző közönségtől nyilván szívesen megkeresett fa állott, amelynek gólyafészkek volt a nevezetessége. Ez a fa is megtalálható a térképen "Gólyás fa" megjelöléssel.

A térkép délkeleti sarkában a 75 000-es térkép kivágata van elhelyezve Hévíz és Keszthely környékéről. (Fénymásolat.)

vadásos, esős március elején viszont a terep szörnyűséges volt a sok csapadék miatt. Amint a páncélosok elhagyták a kövesutakat, a süppedékeny talajban menten elsüllyedtek, menetképtelenné váltak. Tucatjával kellett őket sorukra hagyni. Ludendorff tehát jó látnoknak bizonyult a következő európai háború utolsó nagy csatájának helyszínét illetően, de jóslata ellenére ez a Balaton környéki esata nem győzelmet hozott a német birodalomnak, hanem vereséget. (Gosztonyi Péter: Fedőnév "Tavaszi ébredés". Német tábornokok magyarországi emlékei. In: Kortárs 1990/7. sz. 102–116. Gosztonyi Péter: Vihar Kelet-Európa felett. A második világ-háború utolsó évének magyar vonatkozású eseményei. Budapest, 1990. 64–79, 115–123.) A megvert 6. páncéloshadserg Bécsebe elvergődött maradványairól nem hiába jegyezte meg a német akasztófahumor, hogy azért viseli a 6-os számot, mert pont 6 páncélosa van.

A "Tavaszi ébredés" fedőnévű offenzívához természetesen nagy mennyiségű katonai térképre volt szükség. A német hadvezetés úgy segített magán, hogy sebtében, tábori körülmények között utánnomatta a Honvéd Térképészeti Intézet közép-dunántúli 75 000-es szelvényeit. Közülük bemutatom a "Veszprém" feliratú szelvényt és magyar eredetűjét, amely 1928–29-es felmérés és 1936. évi helyesbítés alapján 1941-ben készült. A magyar eredetihez képest a német utánnomtatnak egyszerűbb és durvább a színnyomása. Ennek tudható be, hogy a térképi tartalom azonossága ellenére a német utánnomtat lényegesen előnytelenebb összhataást kelt, mint a tetszetős színnyomású magyar eredeti.

15. Balatonföldvár

Méretarány: 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1928. Tervezte és kiadja a m. királyi Állami Térképészet, Budapest, II. Retek u. 45. Készült a legújabb kataszteri felvételek és légi fényképek alapján. Magyar fűrdőtérképek 7. sz. (Fénymásolat.)

A Kőröshegyhez tartozó Földvárpusztán a gróf Széchenyi család létesített 1893–96-ban korszerű fűrdőtelepet, mérnöki tervek szerint. Az alapítók szándékához híven Balatonföldváron főleg arisztokraták, kiemelkedő művészek és tudósok üdültek, szórakoztak. Egyebek között rendelkezésükre állott a Balatoni Golf Club golfpályája, amelyet a térkép is feltüntet.

16. Zamárdi

Méretarány: 1:15 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1929. Tervezte és kiadja a m. kir. Állami Térképészet, Budapest, II. Retek u. 45. Készült a legújabb kataszteri felvételek és légi fényképek alapján. A tó parti medersávjában a vízmélység ábrázolására fél méteres mélységgörbét (izobátvonalat) is alkalmaz, beljebb már csak egy méterest. A cím alatt tömör idegenforgalmi ismertetés olvasható. Magyar fűrdőtérképek 8. sz.

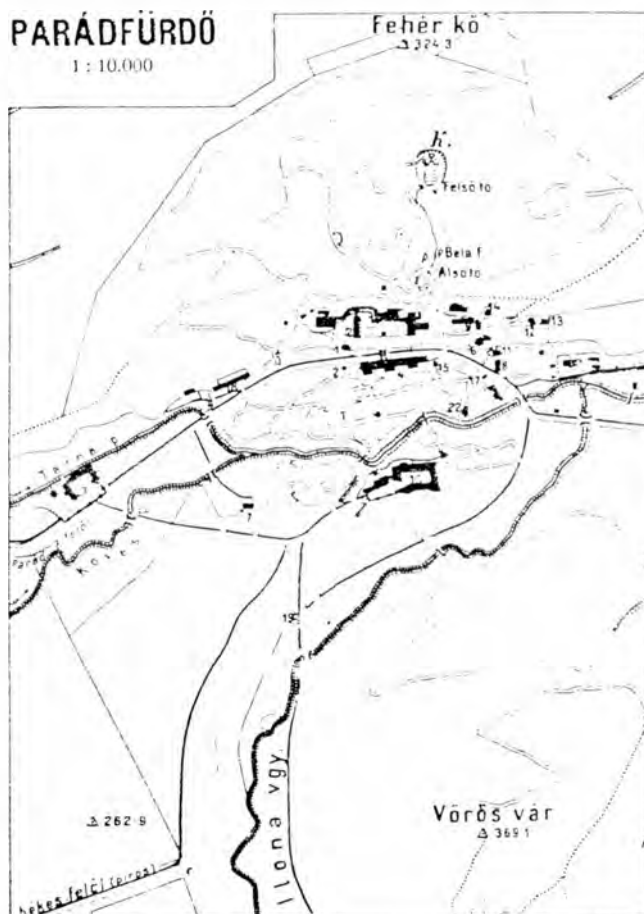
17. Balatonboglár

Méretarány: 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1929. Tervezte és kiadja a m. kir. Állami Térképészet, Budapest, II. Retek u. 45. Készült a legújabb kataszteri felvételek és légi fényképek alapján. A tó mélységi viszonyait

fél méteres és három és fél méteres mélységgörbék is ábrázolják. A hátoldalon rövid idegenforgalmi tájékoztatás és helyi érdekű hirdetések olvashatók. Magyar fűrdőtérképek 12. sz.

18. Parádfűrdő

Méretarány: 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1929. Tervezte és kiadja a m. kir. Állami Térképészet, Budapest, II. Retek u. 45. Készült a kataszteri felvételek alapján. Magyar fűrdőtérképek 20. sz. (Fénymásolat.)

19. Mátrafűrdő

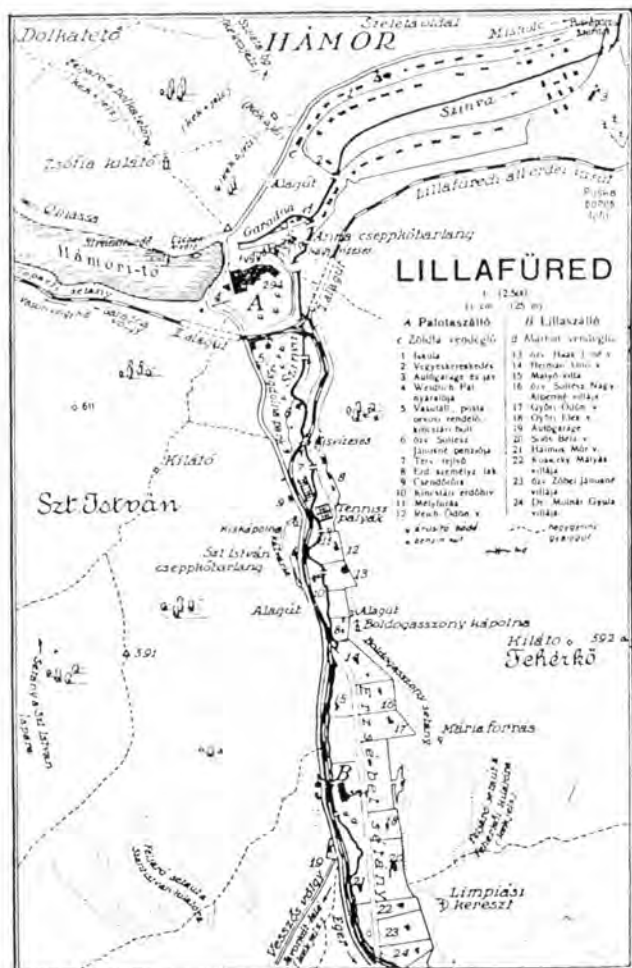
Méretarány: 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1930. Készítette Papp Géza a Gyöngyös Városi Mérnöki Hivatal adatai szerint. Egyszínnyomású. A domborzatot nem ábrázolja. Közzétéve Barcza Imre és Vigyázó János: A Mátra részletes kalauza (Bp., 1930.) 91. lapján. (Fénymásolat.)

20. Parádfűrdő

Méretarány: 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1930. Készítette Papp Géza a Gyöngyös Városi Mérnöki Hivatal adatai szerint. Kétszínnyomású. Nyomta a m. kir. Állami Térképészet. A domborzatot nem ábrázolja. Közzétéve a Barcza-Vigyázó-féle Mátra kalauz 144. oldala után. (Fénymásolat.)

21. Lillafüred

Méretarány: 1:12 500. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1932. Kétszínnyomású. Turistaság és Alpinizmus Lap-, Könyv- és Térképkiadó Rt. kiadása. A domborzatot csupán néhány magassági adattal érzékelteti. Közzétéve: Erdey Gyula-Vigyázó János: Lillafüred (Budapest, 1932.) című részletes helyi kalauzában. (Fénymásolat.)

Turistaság és Alpinizmus Lap-, Könyv- és Térképkiadó Rt. kiadása.

22. Hévíz

Térkép. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1977. Két melléktérképpel. Nemcsak Hévízfürdőt, hanem a vele 1946-ban Hévíz néven egyesült Hévízszentandrás és Egeregy községet is ábrázolja. Domborzatábrázolása nincs. Kartográfiai igényesség tekintetében jóval mögötte marad a Nagy László-féle Hévíz-térképnek. Készítette, sokszorosította és kiadta: Cartographia.

23. Balatonőszöd, Balatonszemes, Boglárlelle

Megjelenési hely és idő: Budapest, 1979. Négy melléktérképpel. Készítette, sokszorosította és kiadta: Cartographia.

24. Zamárdi, Balatonföldvár, Balatonszárszó

Megjelenési hely és idő: Budapest, 1979. Egy melléktérképpel. Készítette, sokszorosította és kiadta: Cartographia.

25. Balatonfüred

Várostérkép. Méretarány kb. 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1980. Egy melléktérképpel. Készítette, sokszorosította és kiadta Kartográfiai Vállalat.

26. Hévíz

Lekicsinyített méretarányú és felújított tartalmú kivágat az 1977. évi Hévíz-térképből. Közzétéve: IBUSZ Privatizimmerdienst. Balaton Nordufer. Készítette a Cartographia (Budapest, 1981.). A nemzetközi idegenforgalom fellendítése érdekében, reklámcéllal kiadott térképes prospektus. Hévízen kívül a térképes prospektuson megtalálható Keszthely, a Tihanyi-félsziget, Balatonalmádi és Balatonfüred fürdőterképe, valamint a Balaton tájékoztató környéktérképe. E térképes prospektus párdarabja a Balaton déli partján levő fürdőhelyeket mutatja be: Balatonföldvár, Fonyód, Balatonboglár, Balatonlelle, Balatonszemes, Balatonszárszó, Zamárdi, Balatonfenyves, Siófok. Külföldieknek szánt, német és angol nyelvű idegenforgalmi kiadvány, amelyet természetesen ingyen terjesztenek. Kis helyen dícséretesen sok információt tartalmaz.

27. Zalakaros (a község és a fürdőtelep térképe)

Megjelenési hely és idő: Budapest, 1982. Egy melléktérképpel. Készítette, sokszorosította és kiadta a Kartográfiai Vállalat.

28. A Tihanyi-félsziget

Méretarány: 1:20 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1983. Négy színnyomású. Domborzatábrázolás tízméterenkénti szintvonalakkal. A Magyar Tájékoztató Futó Szövetség megbízásából készítette, sokszorosította és kiadta a Kartográfiai Vállalat. Helyszínelte a Magyar Tájékoztató Futó Szövetség.

Ez a térkép a "Kistájéktérképek" című sorozat egyik tagja. Hasonlít az 1928-ban a "Magyar fürdőterképek" 6. számaként közzétett "Tihanyi-félsziget" térképre. A kistájéktérképeket főleg kirándulások, tájékoztatói gyakorlatok, egyszerűbb tájfutó versenyek rendezésének megkönnyítésére szánják. Átlagosan húsz négyzetkilométernyi területet ölelnek fel.

29. Balatonfüred

Méretarány 1:20 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1983. Többszínnyomású. Alapszintköz 10 m. A Magyar Tájékoztató Futó Szövetség megbízásából készítette, sokszorosította és kiadta a Kartográfiai Vállalat. Helyszínelte a Magyar Tájékoztató Futó Szövetség.

Ez a térkép a "Kistájéktérképek" című sorozat egyik tagja.

30. Siófok

Várostérkép. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1984-85. Négy melléktérképpel. Készítette, sokszorosította és kiadta a Kartográfiai Vállalat.

31. Balatonalmádi

Várostérkép. Méretarány: kb. 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1985–86. Két melléktérképpel. Készítette, sokszorosította és kiadta a Kartográfiai Vállalat.

32. Lillafüred

Méretarány: kb. 1:10 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1986. Készítette, sokszorosította és kiadta a Kartográfiai Vállalat. Többszínnyomású. A domborzatot magassági adatokkal érzékelteti. Közzétéve a Miskolc várostérkép melléktérképeként. (Fénymásolat.)

33. Boglárlelle

Várostérkép. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1987. Négy melléktérképpel. Készítette, sokszorosította és kiadta a Kartográfiai Vállalat.

34. Gyöngyös-Mátrafüred

Méretarány: kb. 1:8 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1987. Többszínnyomású. A domborzatot csupán néhány magassági adattal érzékelteti. Készítette, sokszorosította és kiadta a Kartográfiai Vállalat. Közzétéve a Gyöngyös várostérkép melléktérképeként. (Fénymásolat.)

35. Hévíz

Lekicsinyített méretarányú és felfrissített tartalmú kivágat az 1977. évi Hévíz-térképből (Cartographia). Közzétéve: A Balaton turisztatérképe. Méretarány: 1:80 000. Megjelenési hely és idő: Budapest, 1988. Tizedik, javított kiadás. Készítette, sokszorosította és kiadta a Kartográfiai Vállalat. A hátlapon tizenkét Balaton melléki helység fürdőterképe: Hévíz, Keszthely, Tapolca, Badacsony, Tihany, Balatonfüred, Balatonalmádi, Fonyód, Boglárlelle, Balatonszemes, Balatonföldvár, Siófok.

Hévíz tágabb környékén, a helységtől délre terül el az 1981 óta fokozatosan újjáélesztett Kis-Balaton, amelynek I. tározója már a horgászok és vízi sportolók számára is meg van nyitva, II. tározóját pedig még csak ezután árasztják el. 1989-ben a Nyugat-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság (Szombathely) megbízásából a Kartográfiai Vállalat egy érdekes, többszínnyomású, 50 000-s méretarányú, szintvonalas térképet készített a Kis-Balatonról. Erről a tájról ez az első szabadon forgalmazható térkép, amely felüti a tájvédelmi körzet határait, a vízügyi berendezéseket (duzzasztók, szivattyútelepek, stb.), az idegenforgalmi szempontból is jelentős létesítményeket, helyeket (emlékművek, kilátók, múzeumok, romok, kápolnapusztai bivalyrezervátum, egregyi római sír, cerszegtomaji kútbarlang, stb.) is.

Végigtekintve a magyarországi fürdőterképek százharminc éves történetén azt a tanulságot szűrhetjük le, hogy fejlődésük első 60–70 évére a kiváló szakmai minőség volt jellemző. Elég emlékeztetnem a Dénes Ferenc, Nagy László és az Állami Térképészet által szerkesztett értékes fürdőterképekre. Az újabb, még ma is tartó fejlődési szakasz jellegét a nagy mennyiségben való előállítás, a reklámcélokat is

szolgáló tömegtermelés, a térképes prospektusok széles körű elterjedése határozza meg. Magától értetődik, hogy ilyen körülmények között a szakmai minőség szempontjai nem kaphatnak kellő hangsúlyt. A jövőre nézve az volna kívánatos, hogy felújuljanak az Állami Térképészet "Magyar fürdőterképek" című sorozatának nemes hagyományai, és a fürdőterképekre visszatérjen a méretarány, a szabatos domborzatábrázolás, a méret- és szöghelyesség, stb.

Irodalom

- A magyar kir. honvéd Ludovika Akadémia története. Szerkesztette dezséri Bachó László. Budapest, 1930. A 456. lap után egyszínű műmelléklet "Terepfelvételi gyakorlat 1895-ben" felirattal; a fénykép jobb szélén csípőre tett kézzel álló tiszt talán Nagy László. A 974. lapon a tiszti és tanári kar névsorában Nagy László adataihoz tévedésből hozzákeverték egy névrokonának adatait. 1877–78-ban az illető tornát és vívást tanított a Ludovikán. A mi Nagy Lászlónk akkor még katona sem volt.
- A Pallas Nagy Lexikona. V. Budapest, 1893. 192. (Dénes Ferenc.) XVIII. Budapest, 1900. 309. (Nagy László.)
- Istvánffy Miklós: A Ludovika Akadémia Közlönyének munkatársai. In: A Ludovika Akadémia Közlönye XXVI (1899), 672–73. (Nagy László, honvéd százados, tanár a Ludovika Akadémián, a jub. eml. é. tulajdonosa.)
- Magyar életrajzi lexikon. I. Budapest, 1967. 365. (Dénes Ferenc.)
- Polgárdy Géza: Magyar turista lexikon. Budapest, 1941. 45. (Dénes Ferenc.)
- Szántó Imre: Hévíz története. I–II. Szeged, 1977–1980. (Nagy László térképére vonatkozólag I. II, 113, 365, 23. és 27. sz. melléklet.)
- Szinnyi József: Magyar írók élete és munkái. II. Budapest, 1893, 780–781. (Dénes Ferenc.) IX. Budapest, 1903. 710–711. (Nagy László.)

(Az előadás elhangzott 1990. december 12-én a Térképbarátok Körében.)

BAUMARK

KUTATÓ-, FEJLESZTŐ-, VÁLLALKOZÓ KFT.
1117 Budapest, Dombóvári út 17–19.

A térképbarátok körének előtörténete

Az International Cartographic Association keretében 1973. december 20-án a Kossuth Klubban néhány meghívott jelenlétében szerény keretek között megalakult a Magyar Térképtörténeli Munkacsoport. A sebtiben összehívott alakuló ülésen Stegena Lajos elnökletével nyomban összeállítottuk az alábbi célkitűzéseket:

- a Magyarországot ábrázoló régi térképek felkutatása és tudományos feldolgozása,
- régi magyar térképek facsimile kiadása,
- térképészeti évkönyv megjelentetése,
- Térképbarátok Körének megalakítása, együttműködve a TIT budapesti szervezetével,
- térképtörténeli kiállítás megszervezése a Hadtörténeli Múzeum vagy a TIT helyiségeiben.

A program megvalósításához a Munkacsoport további javaslatainkat, észrevételeinket és hathatós közreműködésünket várta.

A Térképbarátok Köre ügyében ezt követően néhány alkalmi megbeszélés, egyezkedés történt. Ennek megfelelően Csendes László alezredes, mint a magyar térképtörténeli bizottság titkára 1974 május 18-án levélben kérte fel Hrenkó Pál alezredest, hogy "Miért gyűjtöm a térképet" címmel előadást tartson.

Az első nyilvános eseményre 1974. június 7-én népes hallgatóság előtt került sor a Kossuth Klubban. A térképekkel demonstrált megnyitó előadással tulajdonképpen megalakult a TIT Térképbarátok Köre.

Július 5-én már a Hadtörténeli Intézetben (a KISZ klubteremben) tartottuk összejövetelünket, ahol megosztottuk a funkciókat. Csendes László lett az elnök, Hrenkó Pál és Skerletz Iván a főtítkárok, Mélykúti Mihály az újdonságok és a szakirodalom figyelője. Megvitattuk az alapszabályok és a szervezeti élet ügyeit, Hrenkó Pál előadásra és az alapszabályok megfogalmazására vállalkozott. Skerletz Iván kezdettől fogva ügyvezető titkári szerepben működött, a programok hirdetését, különböző folyóiratokban való közlését, a nyomtatványok elkészítését és postázását ő oldotta meg.

A szabályzat tervezete 1974. július 24-ére elkészült, sokszorosított példányait az augusztus 1-i összejövetelen vitára bocsájtottuk.

Ez alkalommal Hrenkó Pál 10 hallgató előtt a régi magyarországi térképek kutatásainak eredményeit ismertette. Az összejövetelen a vezetőség, egy régész (Sándorfi György) mellett főként sportvezetők (Bojársky, Csupor, Hajdú, Maác) voltak jelen.

Szeptember 5-én Hrenkó Pál 12 résztvevő előtt emlékezett meg a 100 éves 75.000-es térképekről. Erre az alkalomra hirdettük meg az első térképcserét, ami elsősorban a jelenlévő tájékozási futó sportolókat érintette.

A 6. sz. tájékoztató "Ki mit gyűjt" címmel, október 31-re szült. Az eredeti időpont megváltozása (nov. 7.) megzavarta a tagokat, és így csak Hrenkó, Skerletz és egy lelkes diák jelent meg.

December 5-én a további célok és programok megbeszélése volt napirenden. Elnökünk ismét kiemelte magát: "Palikám, váratlan szolgálati elfog-

altság miatt sajnos nem maradhattam, megkérlek, ha összejön a gárda vezesd le a megbeszélés szerint. Cs.L."

A résztvevők összetétele vegyes volt: Borsányi Imre, Réti Miklós, Papp Endre, Skerletz Iván, Mélykúti Mihály, Kázmér Miklós, Józsa Sándor, Bozán György, Schönviszky László, Nyári Tamás, Bonta Ferenc stb. Bonta a Térképtár bemutatására vállalkozott. Kirándulást terveztünk, és megegyeztünk más programokban is.

A következő féléves előadás a következőképpen alakult:

Január 9. Bozán György: A tájékozási sport térképei

Február 6. Felcsúti János és Dadai József rézmetszők mutatják be mesterségüket.

Március 6. Höna Eszter: A regionális tervezések térképei

Április 10. Balla György: A történelmi térképek

Május 8. Budapest régen

Június 5. A legmodernebb térképek

A januári előadás az MTFSZ kis tanácstermében (Bajcsy-Zsilinszky u. 31.) folyt le nagy sikerrel. A résztvevők ugyanis a kebelbeli élsportolókból kerültek ki. A házigazdák jóvoltából ajándékban részesültünk. Rangos ajándékban: az 1970. évi ruhlai világbajnokság 1:20.000 méretarányú versenyterképének egy-egy példányát kaptuk meg. A februári összejövetelt a GKE Tóth Ágoston klubjában közösen rendeztük. Ennek sikerét viszont a sportolók mellett az előadók volt tisztársai, a nyugalmazott térképészek garantálták. Íme a jelenlévők névsora:

Markovich Géza, Erdélyi Tibor, Hegedűs Ábel, Monspart Sarolta, Hrenkó Ilona, Skerletz Iván, Schluth Péter, Nyári Tamás, Schönviszky László, Sötér János, Józsa Sándor, Zajzon Zoltán, Horváth Sándor, Szilárd József, Edvy Gyula (folyamőr-alezredes), Edvy Gyuláné, Gersy István ny.ezredes, Szabó Lajos ny.alezredes, Gázsó Miklós szds., Dezséry Aladár ny.alezredes, Kiss Zoltán, Mélykúti Mihály ny.alezredes, Mráz Károly ny.alezredes, Horváth János ny.alezredes, Juhász Béla ny.alezredes, Vizi-Makkay Ákos alezredes, Hrenkó Pál alezredes

A két előadót Mélykúti Mihály mutatta be. A Magyar Királyi Honvéd Térképészeti Intézetben tanulták be és művelték a rézmetsző mesterségüket, aminek ismertetése és kézzelfogható bemutatása - a nagy öregek találkozója - egyfajta nosztalgikus összejövetel volt.

Ugyanakkor a jelenlévő ifjú sportemberek bepilanthattak a térképsokszorosítás régi technológiájába, és olyan térképészek kezemunkáját figyelhették meg, akik maguk készítették annakidején a szép angyalos turistatérképeket.

A sportvezetők és élsportolók - köztük Monspart Sarolta világbajnoknő - megismerkedhettek a magyar katonai térképészet reprezentánsaival. Az összejövetel az előadáson túlmenően is külön élményszámba ment.

Március 6-án Höna Eszter a Kossuth Klubban ismertette a regionális tervezés nagyméretarányú térképeit, és Balatonfüred akkor megindult vállalkozását, a legmodernebb városfejlesztési tervezés kísérleti módszeréről.

Az előadót Hrenkó Pál mutatta be. Itt is megjelentek a szakma nagyjai, Károssy István ny.alezredes, a fototopográfia volt vezéralakja, Bonta Ferenc

százados nyomdász, karto-litográfus, id. Halmos Béla ny. várostervező, Uhlyárek Ernő (az olimpikon testvére) stb.

Halmos Béla hozzászólásában elmondta, hogy Csánki Dezső Árpádkori névanyagát 200.000-es térképekre szerkesztette fel, azonban a térképeket a titkosítás bevezetésekor megsemmisítették és a munka kárba veszett.

Ez volt az utolsó sikeres összejövétel.

Áprilisban a Kossuth Klubban egyedül Hrenkó Pál jelent meg. Az előadó beteg volt, lemondását elmulasztotta. Ezzel az 1974. június 7. és 1975. március 6. között több-kevesebb sikerrel működött TIT Térképbarátok Köre tevékenysége megszűnt.

A kör fennmaradását létrehozói nem tartották fontosnak. Alapja is szűknek bizonyult. Csupán térképtörténeti munkacsoport keretében nem tudott széles kört kialakítani. A tömegesítés a vezető részéről nem volt kívánatos, ami talán a titkossággal hozható kapcsolatba.

Az első kísérlet tehát egy évig sem bírta ki, pedig az ország minden részéből érkeztek levelek, kérelmek, amelyek nagyfokú érdeklődésről tanuskodtak. Öregek, fiatalok - különösen iskolai tanulók - szerettek volna bekapcsolódni a baráti körbe. Sajnálatosan még választ sem kaphattak...

Egyszóval a térképbarátok körének még nem jött el az ideje. Csendesen megbukott.

A sikertelenség persze nem hagyott nyugton bennünket. Ennyire lesüllyedt volna a magyar térkép-kultúra? A papírszalvéták vagy gyufacimkék gyűjtői mellett kihaltak volna a térképgyűjtők? Ilyen széles rendet vágott volna köztük a titoktartás örülete?

Mert az idősebb korosztály még nemigen feledhette az ötvenes évek tébolyát. Amikor a Kameron utcai Kókai féle boltban vásárolt kitűnő katonai térképeket, de még az angyalos túristatérképeket is be kellett szolgáltatni, merthogy máról holnapra titkosnak minősültek. A családi hagyatékban megbúvó háborús emlék-térképek, sőt - biztos ami biztos - nagyanyáink gyöngybetűkkel szignált iskolai térképei is rejtve maradtak. Olyan titkok voltak, melyekről még egymásközt sem mertek beszélni. A tőzsdepalota kiállítótermében kifüggesztett Magyarország néprajzi térképét a román delegáció vezetőjének felszólítására le kellett emelni és elrakni. A Vajdahunyadvárban rendezett térképkiállítás megnyitása után a Budai-hegység túristatérképén a "Cserkészkiadás" feliratot a felettes katonai parancsnok utasítására le kellett ragasztani. A tájékozási futó térképek helyszínelői, meg a versenyrendezők is az engedélyezés szigorú béklyóiban vergődtek. Minden oldalról érkeztek a szigorítások, tiltások, amelyek között nem volt könnyű eligazodni.

Maradtak-e, egyáltalán vannak-e térképbarátok? A nagyon régi térképek, a méregdrága hungarikák gyűjtőköre rendkívül szűk, a rejtett magángyűjtemények birtokosai nemigen mutatkoztak. A színespapírszámba vehető megbízhatatlan új túristatérképeknek viszont aligha volt barátja, ezeket legfeljebb összehasonlítás vagy elrettentés céljából gyűjtötte néhány csodabogár.

Felbecsülni sem tudjuk tehát a gyűjtőkört és a gyűjtők számát. Karinthy Ferenc filozófiai magasságból publikálta térképtárát, néhány orvos gyűjteménye csak baráti kopogtatásra nyílik meg, a neves

színészháaspár földgömb-kincseit sem láthatja akárki. Legtöbbet a tájfutók baráti közösségében láthatunk, főként versenyterkép és túristatérkép gyűjteményeikben.

Veszített ugyan erejéből a titkosság a 70-es években, de csak hallgatlagosan, baráti biztatásokban. Hivatalos rendezés híján ugyanis a térképhelyzetet a teljes bizonytalanság uralta. Az idősebbeket a félelem és a bizalmatlanság, az ifjabbakat a tájékozatlanság bénította meg. Amíg külföldi magángyűjtők egyremásra fedezik fel a hungarikákat, unicusokat (egyetlen példányban létező nyomatok) tucatjait, addig nálunk mind több esetben kiderül, hogy közgyűjteményeink térképekben hiányosak. Még mindig folynak a selejtezések. A hozzánemértés és a felelőtlenség rendre pusztítja a térképeinket. Egy tollvonással kerültek a MÉH-be értékes készletek, bálába préselt mázsáinak forintocskái a KISZ-szervezetek kasszáját "gyarapították"... És a tollvonást diplomás szaktekintélyek is odavetették...

A rossz emlékek és a keserű tapasztalatok ellenére mindinkább erősödött a térképszerűtők reménye: a térkép értéke visszaáll, pusztítóit pedig elsöpri az idő.

Megérlelődött az új baráti kör szervezésének ideje. A térképpel dolgozó szakemberek, a tájékozási futó sportolók, túristák és kirándulók, a helytörténeti, kultúrtörténeti, nyelvtudományi stb. kutatók, vagy a térképekkel csupán foglalatalkodó gyűjtők, műkedvelők, a kartofilek a többi klubok mintájára igényelték egy kellemes baráti közösség megalakítását. Olyan klubra vágytak, ahol összejöhetnek a hasonló érdeklődésű tagok, tájékozódhatnak a térképvilág újdonságairól, megtárgyalhatják közös gondjaikat, terveiket, egyeztetgetik közérdekű törekvéseiket, értékelhetik és kiegészíthetik térképgyűjteményüket.

A Térképbarátok Körének megalakítása

Szerencsére Skerletz Iván személyében akadt egy jó szervezőkészséggel felvértezett szakember, aki kezébe vette az ügyet és foggal-körömmel kiharcolta a térképbarátok közössége kicsiny fórumának, otthonának megteremtését.

A szervezet alapját az OTSH és a TIT közötti együttműködési megállapodás szövegéből - nevezetesen a szocialista kultúra fejlesztését, a szocialista műveltség terjedését elősegítő együttműködési formákat és a szervezési támogatásokat tartalmazó cikelyekből - olvasta ki. A térképszerűtők szakemberek és műkedvelők TIT-beli baráti közösségét ezáltal a szabadidő hasznos eltöltésére irányuló ismeretközlés és tudatformálás szolgálatába állította.

A TIT Stúdió részéről Juhász Árpád igazgató és Bojárskyné Piróth Eszter programszervező működött közre.

A göröngyös utat bejárt terv 1981 tavaszára érlelődött meg. Elkészült a TIT Természettudományi Stúdió Térképbarátok Köre megalakításának terveze- te. A szakkör célja - olvashattuk benne -, hogy a szakkör klubnapjainak keretében lehetőséget biztosítson a térképek iránt érdeklődőknek ismeretük kiszélesítésére, a térkép-használat minél tökéletesebb elsajátítására, és fórumot teremtsen a térképek sokoldalú hasznosításának elősegítésére.

A szakkör a Stúdió működési szabályzata alapján indult, megalakulása 1981 június utolsó hetére volt előjegyezve. A féléves tagsági díj 50 Ft volt. A vezetőségválasztásig működő alapító vezetőség névsora a következő volt:

Skerletz Iván vezető
 Szádeczky-Kardoss Tamás titkár
 Cserháti János gazdasági ügyintéző
 Szarvas András vezetőségi tag (KV)
 Hrenkó Pál vezetőségi tag (MNTI)

Az első program augusztusban Lázár deák térképéről (Hrenkó Pál), szeptemberben a Kartográfiai Vállalat térképeiről (Szarvas András), októberben a hazai kistáj térképekről, novemberben a Buda-környéki XVIII-XIX. századi térképekről, decemberben

a híres földmérőről (Hrenkó Pál) tartott előadások szerepeltek.

A végleges előadásterv 1981. május 20-án készült el.

Az első körlevél még óvatos programot közölt, számít a tagság véleményére. A régi térképek, a magyar térképészet feledésbe merült emlékeinek és művelőinek megismertetésén túl ösztönözni és segíteni kívánja az iskolák környezetismereti és földrajzi oktatásában a terepi térképhasználatot. Ennek érdekében tavasztól kezdve klubnapjait a szabadban tervezi megtartani. Kimentek a Belépesi nyilatkozatok, és a szeptember 30-i előadás már a baráti kör megalakulásának jegyében indult.

Hrenkó Pál

(folytatjuk)

TÉRKEPBARÁTOK KÖRE

1975. február 6.

Név

Markovics János
 Madly Tibor
 Hegedűs Ábel
 Moulford G. László
 Hrenkó István
 Erdős Gyula
 Katny Gyula
 György István
 Pál László
 Gáspár Miklós
 Cserey Károly
 Székely László
 Lőrincz László
 Madly

Jurcsák János
 Hrenkó Pál
 Horváth Sándor
 Viki-Károly György
 Jajzon Zoltán
 Miklós János
 Wörny László
 Schönauer János
 Földes János
 Török László
 Árkai Gábor
 Földes

Cartographica Hungarica 2.

Turul-postával érkezett meg a térképtörténeti magazin 2. száma, benne Tibor barátom levelével, amelyben a Térképvilágot mint testvérlepként köszöntötte melegen.

A magazin 56 oldalán jelent meg hazai szerzők cikkeivel elegyesen. Az első számhoz képest másodközléssel vagy rachitis-vázlatok rendszerezésével nem könnyű a színvonalat tartani, de a lapot még mindig érdemes kiadni. Minden cikkében, Szathmáryban, Szántaiéban és Gróféban egyaránt találtam újdonságokat.

A szerkesztő és kiadó ismét remekelt. A külső borítót kívül-belül hungarikákkal dekorálta. Nevezetesen az olasz Angielus (Hoenagel átírásában: Aginelli) Miklós császári építész és hadirajzoló öt kéziratos lapjával, közte Magyarország mindmáig ismeretlen 1566. évi kéziratos térképével. Lázban égünk a felfedező Brichzin barátunk cikkének folytatására várva, hogy az égőörös színekben pompázó, jobban mondva a törökdúlás idején lángokban álló országunk térképéről, egyúttal a lázári felvétel és a filológus sambucusi térképírás közötti mappációkról többet is megtudjunk.

Az előszóból a kiadó nemes szándéka egyértelműen megvilágosodott. Vagyis a térképtörténeti kutatás fellendítésén túl erősíteni kívánják az elcsatolt terü-

leteken élő testvéreink magyarságtudatát is, másrészt egyértelműen az ezeréves határok és a magyarság etnikai egysége mellett foglalnak állást. A deklaráció felett Szathmáry Tibor markáns képe, mintha a méltatlanul mellőzött Teleki Pál gróf szelleme lebegné körül. Bizony az internacionalista országamputálások, a hódoltság és felszabadulás igazságtalanságait nem feledhetjük, amikor az egész Magyarország régi topográfiáját és helynévirását az ifjabb generáció előtt feltárjuk. Mert a dicső magyar múltat a megfakult, szakadozott térképeken a meszsi múlt homályába vezethetjük vissza. Idriszi 1554. évi térképeken pl. "arbania-arinia" bizonytalan olvasatában Agriát vélem fellelni, miáltal Eger térképészeti őstörténetét máris öregbíthetjük.

Viszont testvérlepként bővelkedik hírekben, tudósításokban, iránytű rovatában az Akadémiai Nyomdában előállított szép tiszta lenyomatait látjuk káprázatos sorozatban. A kétnyelvű szaklap Irén Lange magyar rezüméjével akár a tizenötmillió magyar számára is közérthetővé válhat.

A magazin második számának megjelenéséért ismét gratulálunk, a szerkesztő sokoldalú és áldozatkész fáradozását méltányolva további munkájához még több sikert kívánunk.

Hrenkó Pál

Kedvezményesen beszerezhető: a Kárpáti és Szőnyi antikváriumban: 1055. Bp. Szent István krt. 3. (Tel.: 111-64-31) Ára 700,- Ft

Megrendelhetők:

MH Tóth Ágoston
Térképészeti Intézet

Budapest, II. ker. Szilágyi E. fasor 7-9. (1525. Bp., Pf. 37.)

Telefon: 115-9408, 115-0851

Fax: 115-0676

NYOMDAI SZOLGÁLTATÁS

- képernyőn szerkesztett egész oldalas szedés 30x30 cm-es méretig;
- vonalas és tónusos eredetik fényképezése 90x120 cm-es méretig;
- elektronikus színbontás 50x60 cm-es méretig;
- CROMALIN - próbamásolatok készítése;
- egy- és többszínű kis- és nagypéldány-számú sokszorosítás 70x100 cm-es méretben offszetnyomógépeken.

Tiszteletbeli elnökség

Bartók Béla
Glatz Ferenc
Győrffy György
Hrenkó Pál
Kiss Lajos
Paskó József
Peták István

Elnökség

Elnök: Papp-Váry Árpád
Főtitkár: Skerletz Iván
Tagok: Balla Zsuzsa
Sasi Attila
Szádeczky-Kardoss Tamás

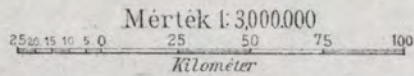
Ellenőrző bizottság:

Elnök: Balázs László
Tagok: Molnár Sándor
Schell Antal

A MAGYAR SZENT KORONA ORSZÁGAINAK

FÜRDŐ-TÉRKÉPE.

A Balneológiai Egyesület kiadása.

MAGYARÁZAT:

- Vasút (gyorsvonatokkal)
- Vasút
- Fürdőhelyek

